Hind 10 kop.
78 175

LR

1978 · 35
Loomingu Raamatukogu

ENN
VETEMAA

JÄLLE PÜHA SUSANNA
EHK
ARMASTUSE KOOL

ENN
VETEMAA

JÄLLE PÜHA SUSANNA EHK ARMASTUSE KOOL

Komöödia kahes vaatuses
proloogi ja epiloogiga

35

«Loomingu»
Raamatukogu
1978

Kirjastus
«Perioodika»
Tallinn

Näidendis kasutatud A. Kaalepi, U. Masingu, A. Sanga, J. Semperi ja E. Vetemaa luuletõlkeid.

PROLOOG

Suur, kummaliselt sisustatud ruum, mis meenutab mõnevõrra rekvisiitide ladu, aga ka kolikambrit või remondis olevat muuseumisaali. Seintel vanu maale, maske, fotosid, pärgi ja muud kõikmõeldavat kolu. Sisustus mõjub seetõttu ülimalt eklektiliselt, kuid seda just inimesele, kellel pole olnud suuremaid kokkupuuteid teatriga. Teatrofiil leiab siit seevastu palju tuttavat: kolp ja labidas viivad ta mõtted «Hamletile», vibu ja õun «Wilhelm Tellile» ja ikka nii edasi.

Tagaseinas madalal laual lebab midagi valge linaga kaetut (esiotsa ei pruugi see liialt teravalt väljavalgustatud olla).

Akna taga on tüüpiline hirmu- ja õudusjuttude öö, lööb välku, vihm piitsutab aknaid, tagatipuks lööb kell kähisevalt kaksteist pauku. Edgar Allan Poe võiks end siin üsna koduselt tunda.

Tugitoolis istub ANNE-MAI, ta uurib süvenenult mingit vana atlast ja pomiseb endamisi. Seljas on tal kleit kolmekümnendate aastate stiilis, seejuures ülimalt julge ja frivoolse lõikega; kõrval laual lebab lai kübar marabuusulgedega. Miskipärast on meie daamil kummikindad käes. Eelmise näitemänguga võrreldes pole ta raasugi vananenud. (Anne-Mai ei vanane — nagu «Pühas Susannaski».) Ta on endiselt viie-kuuekümne vahel ja mõjub seejuures kuidagi eatult.

ANNE-MAI (*hüüab arvatava köögi suunas*): Ja too kõik noad, nii palju kui leiad! Suur puss ka. See oli vist kapi otsas.

RUDOLFI HÄÄL: Kas kirvest vaja ei lähe?

ANNE-MAI: Võid igaks juhuks tuua... Ja hekikäärid!

RUDOLFI HÄÄL: Mis sa nendega mõtled peale hakata?

ANNE-MAI (*napilt*): Kõht.

RUDOLFI HÄÄL: Mis kõht?

ANNE-MAI: Ma arvan, et nendega saab hästi kõhtu lõhki lõigata.

RUDOLFI HÄÄL: Saab toodud, musi.

ANNE-MAI: Mis sa ütlesid?
RUDOLFI HÄÄL: Ei midagi.
ANNE-MAI: Minu meelest ütlesid sa «musi». Õudselt vanamoodne stiil...

(Siseneb RUDOLF. Tal on süles pesukorv kõikvõimalike terariistadega. Rudolf on väike kohmetu, umbes kuuekümneaastane mehike. Ta kannab hommikumantlit. Rudolf paneb korvi kolinal põrandale.)

RUDOLF *(pisut etteheitvalt)*: Sa oled ikka veel n i i - v i i s i riides.
ANNE-MAI: Kardad, et määrin ära või? Pole midagi, tuttav töö.
RUDOLF: Mitte ainult sellepärast... Kuidagi nagu sündsusetu...
ANNE-MAI: Vanas Egiptuses oldi selle töö ajal eriti pidulikult riides. Ja mis sellel kleidil viga peaks olema? Söduritele ja koolipoistele meeldin ma just sellisena. Kui palju olen ma neid siia majja meelitanud!
RUDOLF: Oled küll, aga...
ANNE-MAI: Täna saab ühele eluetapile lõpp tehtud. Las ma olen pealegi samas riides, milles algasin. *(Tõuseb, süütab heleda laevalguse. Astub madala laua juurde ja tõmbab sellelt lina. Me näeme laipa.)*
RUDOLF *(siiski mingi liigutatusega)*: Ta oli omamoodi suur inimene.
ANNE-MAI: Jäledamat iseloomu pole küll ilma loodud.
RUDOLF: Surnutest räägitakse ainult head... Ja nooruses oli ta tõesti hea näitleja.
ANNE-MAI: Kui ta sinu hambaid kurku poleks löönud, oleks sinust suurem tulnud.
RUDOLF *(suukoobast kombates)*: Nooruses lõi ülemised, eile alumised välja. *(Filosoofilise rahuga.)* Tuleb tunnistada, et maestro ei armastanud midagi poolikut.
ANNE-MAI: Tuleval nädalal lähme proteesija juurde. Sa susised, Rudolf, väga ilusasti, aga siiski nagu ülearu palju. *(Reipalt.)* Noh, asume töö kallale või? Kui sul nõrk süda on, too endale nuuskpiiritust varuks.
RUDOLF: Tuled sa ikka toime?
ANNE-MAI: Milline küsimus! Kui Leopold balsameeris, siis mina alati assisteerisin. Hiljem õppisin ka ise ameti ära. Peetriga tulin toime. Pauliga samuti. Isegi Nelliga. Erasmus läks küll veidi untsu, ma ei saanud aju korralikult läbi nina kätte. *(Rudolf ööksatab.)* On sul paha, kullake? *(Paitab hellitavalt Rudolfi kätt.)* Oh, see asi pole kaugeltki nii jube, kui arvatakse. *(Võtab päratud käärid, sihib need laiba kõhu suunas. Samas prahvatab uks lahti. Sisse tormab veel üsna lapseohtu MIILITSAKURSANT.)*
KURSANT: Käed üles! *(Rudolf ja Anne-Mai kuuletuvad. Anne-Mail on aga endiselt käärid käes. Kursant vaatab neid hirmuga.)* Visake käärid kohe maha! J a l g e ette! Mitte kaugemale! *(Anne-Mai teeb nagu kästud.)* Nii. Ja nüüd astuge sinna seina äärde! Seljad minu poole! *(Miilitsakursant katsub kartlikult laiba laupa.)* Külm...
ANNE-MAI: Eile hommikust saati.
KURSANT: Koletised!
ANNE-MAI: Mis te nüüd, noormees...
KURSANT: Nii et nende terariistadega te siis tapsite ta. Mis on surnu nimi?
RUDOLF *(solvunult)*: Niisugust harimatust poleks ma siiski oodanud. S e d a meest peaks igaüks tundma. Maestro Vesihark. Kuulus draamanäitleja. Kuulus bariton. Kuulus miim.
ANNE-MAI: Miilitsakoolides peaks esteetilisele kasvatusele suuremat rõhku pandama.
KURSANT: Nii et te tapsite ta siis eile hommikul?
ANNE-MAI: Oh ei! Tema südamekene jäi ise seisma. Suurest vihast.
KURSANT: Jätke naljad!
RUDOLF: Asi on naljast kaugel. See on ikkagi kaotus eesti teatrile.
ANNE-MAI: Kas ma tohiksin käed alla lasta?
KURSANT: Ei!
ANNE-MAI: Mul on nohu. Mu nina kipub tilkuma.
KURSANT: Ei!
ANNE-MAI *(paluvalt)*: No ehk tuled siis pühid ise mu nina ära, poisu?
KURSANT: Las tilgub! *(Ilmselt kardab ta Anne-Maile läheneda.)*
ANNE-MAI *(etteheitvalt)*: Te kardate kaitsetut naisterahvast... Noor ilus tugev mees.
KURSANT: Jätke nilbused! Ärge minge isiklikuks!
ANNE-MAI *(ei lase end segada)*: Ma nägin teid üleeile jaama juures. Te sõite salaja jäätist. Kas miilitsad

ametiriides ei tohi või? Tahtsin teid kangesti kaasa meelitada.
KURSANT: Te veel julgete!... *(Võtab rinnataskust lühilainesaatja.)* Siin kursant Roosiaed. Saatke viivitamatult auto. Mu kahtlused on kõige kohutavamal kombel tõeks läinud. Majas on laip... Jah, saatke kaks autot, teine lahkamiskambri oma. Nimi? Kadunu eesnimi olevat olnud Maestro. *(Rudolf ohkab kuuldavalt.)* Teine nimi Vesihark.
ANNE-MAI *(Rudolfile)*: Nii armas poiss. Seaduse eest võitleja. Küünealusedki mustad. Kange soov oleks ta ära lapsendada. Anda talle natuke haridust. Hellust. *(Kursandile sõbralikult.)* Kuidas te meid kahtlustama hakkasite? Te olete noor nutikas miilitsapoiss. *(Tekib paus. Kursant otsustab algul vaikida, kuid ei pea vastu.)*
KURSANT: See maja, mida te petteks muuseumiks nimetate, äratas minus juba ammu kahtlust. Siia meelitati inimesi. Jah, just teie, naiskodanik! Olen korduvalt näinud. Ja teid ka, papi.
ANNE-MAI: Papi!? Mis te endale lubate?! Rudolf on parimates aastates mees!
KURSANT *(Rudolfile)*: Jah, ja teid olen ma ka meelitamas näinud. Tütarlapsi. Aga vähema eduga.
RUDOLF: See on kahjuks tõsi küll. Vähemaga jah...
KURSANT: Näete, tunnistate ise ka!... Ja öösiti kostis siit laulu ja kisa ja karjumist.
ANNE-MAI: Kisa ja karjumist?!
KURSANT: Ja ebatsensuurseid väljendeid! Mingi klunker. Jaa... Häälte järgi võin ma isegi öelda, kes siin öösiti viibisid. Keegi Faust vist ja mingi Mefistofeles... Küllap varjunimed.
RUDOLF *(solvunult)*: Siin tehti k u n s t i.
KURSANT *(irooniliselt)*: Teame neid kunste... Aga lõplikult taipasin ma, millega siin tegeldakse, siis, kui te eile hankisite raamatukogust tolle raamatu... «Balsameerimise õpik». Vist saksakeelne.
ANNE-MAI: Jah. Ma ei leidnud oma jagu kuidagi kätte.
RUDOLF: Esiteks muretsesin ma «Lihaproduktide säilitamise». Aga Anne-Mai ütles, et see ei kõlba...
KURSANT *(ähvardavalt)*: Ma kuulsin ennist teie juttu. Läbi akna.

ANNE-MAI *(kaastundega)*: Vaene poiss! Nii hirmsasti sadas...
KURSANT: Öelge, kes on need Peeter ja Paul? Ja Nelli?... Ning vist Er-Erasmus ka. Needsamad, kellele te kah *(osutab terariistadele)* niiviisi.
ANNE-MAI: Peeter ja Paul olid mungad.
KURSANT: Mungad?
ANNE-MAI: Jah. Viieteistkümnendast sajandist. Nad kippusid pahaks minema. Minu kadunud mees Leopold renoveeris neid... Noh, muumiaid. Aastat kümme tagasi. Nelli oli meie armas koer. Erasmus, kellega ma kimpu jäin, jälle kilpkonn.
KURSANT: Ah et koer ja kilpkonn... *(Muigab.)* Aga see siin... kas see on ka kilpkonn?
ANNE-MAI: Elus oli ta tõesti õige paksu nahaga...
KURSANT: Milline jultumus! Ja ise veel naisterahvas! Noh, küll räägite kõike seda uurijatele. *(Kuulab korraks oma raadiotelefoni.)* Muide, nad teatavad, et sõidavad kohe välja.
ANNE-MAI *(siiralt ja kohmetult)*: Öelge neile, et nad kiirustaksid — mul on tõesti kange nohu...

(Eesriie.)

ESIMENE VAATUS

I PILT

Sama ruum. Rõõmsas hommikuvalguses mõjub ta muidugi hoopis teisiti. Ka pole laipa vaatajat ehmatamas. Ent puudub palju muudki: mitmed pildid, kuld- ja hõbeasjad jne. Jah, nüüd taipame, et tegu on väikese, tagasihoidliku, nähtavasti ühiskondlikel alustel töötava majamuuseumiga; sellisega nagu neid Eestimaal üsna rohkesti on ja aina juurde sigineb.

Laulu ümisedes pühib Rudolf tolmu, seab mappe (taolistesse köidetakse annotatsioone, retsensioone jne.) ning fotoalbumeid. Fantaasiast ja kunstnikutööst olenevalt võib ta teha veel teisigi analoogilisi operatsioone: värskendada suure portree kullatud raami poolekslõigatud toore sibulaga, seada kingi ja ööpotti diivanikese all, mis on muust ruumist eraldatud ettetõmmatud nööriga (ju kuulus see kunagi tollele, kelle majamuuseumiga meil tegu on) jne. jne. Aeg-ajalt kallab Rudolf termosest selle plastmasskaane sisse auravat kohvi ja joob mõnuga.

Heliseb uksekell. See nii rõõmustab kui ka ehmatab korrastajat; kähku kontrollib ta oma välimust peeglis, tõmbab kammiga läbi juuste, köhatab ja sammub väärikalt vasakult välja.

RUDOLFI HÄÄL: Tere hommikust, tere hommikust! Mul on rõõm tervitada teid maestro Ferdinand Vesihargi majamuuseumis. Teil on kohvrid? Nii suured? Need võite jätta siia. Sedasi... Palun kirjutage ka oma nimi külalisraamatusse, ikkagi väike jälg... Ei, pileteid me ei müü, muuseum töötab ühiskondlikel alustel. *(Viivu pärast sisenevad Rudolf ja Anne-Mai. Viimane kannab elegantset, kuigi vanamoelist inglise lõikega kostüümi. Tal on lips ees, nagu kunagi ka daamidel kombeks oli.)*

RUDOLF: Millest me algaksime? Ma arvan...

ANNE-MAI: ... et saame kõigepealt tuttavaks. Minu nimi on Anne-Mai, lähedased kutsuvad mind vahel naljatamisi ka Pühaks Susannaks. *(Julgesti astub ta veidi kohmetunud Rudolfi juurde, surub selle kätt.)*

RUDOLF: See, et... Rudolf...

ANNE-MAI: Väga ilus nimi. Rrr... Seostub meesõigusega. *(Raputab Rudolfi kätt.)*

RUDOLF *(et midagi öelda)*: Nojah, mul on tõesti hea meel tervitada teid maestro Ferdinand Vesihargi muuseumis.

ANNE-MAI *(siiralt)*: Ah soo! *(Väike paus. Siis jätkab Anne-Mai kelmikalt.)* Muidugi oleks teie heameel veel suurem, kui minu, vana naise asemel seisaks siin trobikond noori meesterahvaid.

RUDOLF: Mis te nüüd...

ANNE-MAI *(ei lase end segada)*: Kindlasti, kindlasti, aga see on ju ka loomulik. Meie, naised, ju oma õlgadel neid muuseume ja teatreid kannamegi, ilma meieta tuleks nad kinni panna. Need vähesed mehed, keda kunstitemplites näha võib, on enamasti poolvägisi slepis kaasa veetud. Teie, kultuuritöötajate igatsused on mul aga väga hästi teada: tuleks ikka grupp mehi, noh, näiteks neid rusikavõitlejaid, see tähendab poksijaid. Või husaare! Või jälle vange! Mõni viieteistpäevamees... Ikkagi inimesed rahva hulgast. Maa sool! *(Märkab eesriide varju lükatud kohvitermost.)* Oi, ma olen teid seganud! Võtsite parajasti hommikukohvi. Üks hetk... *(Lippab esikusse, toob kotikese keedetud mune, plastikaatkotis on ka munatops. Asetab need laualesele.)* Ma ju tean, et te elate üksinda, ilma naise hoolitsuseta. Aga iga mees tahab vahetevahel süüa midagi huvitavamat kui need alatised võileivad. Midagi, mis naise käsi on valmistanud. *(Osutab uhkusega munadele, võtab neist ühe, surub topsiga koos Rudolfile poolvägisi pihku.)*

RUDOLF: See, et...

ANNE-MAI: Pole siin midagi «see-et». Aga kaanest pole ka mõistlik juua; plastmass võtab ju kohvi aroomi ära. Ma kohe... Küll ma leian. Köök on kindlasti seal. *(Rudolf tõuseb lausa hirmunult.)* Istuge, istuge! *(Kaob kööki ja mõne aja pärast ilmubki kahe kruusiga, teine küll teisest sordist.)* Te olete vaimuinimene, Rudolf.

RUDOLF: Mina?

ANNE-MAI: Just teie. Neil on alati nõudepesuga kohutavaid raskusi. Minu kadunud Leopoldil täpselt samuti. Pärast ma teen teil köögi korda.

RUDOLF *(peaaegu kartlikult)*: Kes te... selline õieti olete?

ANNE-MAI: Lihtne nõukogude lesk. Kunstihuviline.

Lasteõnne pole olnud. Teatrihuviline, nähtavasti ka muuseumihuviline.

RUDOLF: Mis teid . . . siia tõi?

ANNE-MAI: Eks ikka huvi, mis muu. Huvi muuseumi ja ka isiklikult teie vastu.

RUDOLF: Minu? Miks? Kus te . . . mind näinud olete? . . . Millal?

ANNE-MAI: Palju kordi. Eriti raudteejaamas.

RUDOLF: Tulete nagu pisut tuttav ette jah . . . Kuid ilmselt pole te siit kandist?

ANNE-MAI: Õigus. Aga ma käin pühapäeviti oma nooremat poega Gogat vaatamas. Siin naabruses — Kärevere raskestikasvatatavate noormeeste pansionaadis, see tähendab . . . koloonias. Tore poiss! Tore koloonia. Ma olen kohe uhke, et ta sinna pikema jututa vastu võeti.

RUDOLF: Aga lasteõnne ei pidanud teil ju . . .

ANNE-MAI: Ta on mul lapsendatud. Mul on kolm lapsendatud poega. Kõigist on see hiilgav pedagoogikatempel kasvatanud tublid mehed: Vova töötab vanglasüsteemis, Gago jälle unistab kohtunikukarjäärist . . . Jah, aga mis me nüüd minust. Räägime teist. Te hakkasite mulle kohe silma.

RUDOLF: Ei tea millega . . .

ANNE-MAI: Mehiseid mehi pole tänapäeval palju. Oma üritusele andunud mehi. Ma ütleksin — kirglikke mehi!

RUDOLF *(ehmunult)*: Mina või? Kirglik?

ANNE-MAI: Just. Julge! Aatekirglik! Ega igaüks julgeks mööda jaamaesist käia transparentidega: «Kunst kuulub rahvale! Kas te olete juba külastanud Vesihargi maja-muuseumi?» Ise selline kortsus ja käkras . . . Aga silmis miilab püha tuluke. Ei häbene midagi, ei karda midagi, ei kohmetu. Sain kohe aru, et tegu on tõelise aatemehega. *(Naeratab.)* Ainult et esimesel korral, kui ma teid märkasin, te neid loosungeid ei kandnud. Ja seepärast ei saanud ma kohe aru, m i l l i s e l e pühale üritusele te end pühendanud olete. Ma eksisin rängalt.

RUDOLF: Jah, ja mis te siis arvate? Mida te pidasite selleks minu . . . ürituseks?

ANNE-MAI *(täiesti rahulikult)*: Ma arvasin, et te olete ennast pühendanud armastuse, lihaliku armastuse üritusele.

RUDOLF *(kraaksatab midagi arusaamatut)*.

ANNE-MAI: Tõsi, tõsi . . . Aga miks te erutute? Just nii ma arvasin. Vaadake, seal Kärevere perroonil seisis grupp tütarlapsi. Sellised kuue-seitsmeteistkümnesed. Te kutsusite, anusite, meelitasite neid endaga kaasa. Ma ei teadnud loomulikult, kuhu. Ja kui nad ütlesid, et nad ei saa, siis te veensite neid, et tulgu nad mõni teine kord, tulgu õhtul, tulgu või öösel . . . Armastuseaatele andunud mees, mõtlesin ma. Ja kui suure joonega veel!

RUDOLF *(võtab end kokku, raevukalt)*: Kui te selleks tulite, et mind mõnitada, kui te pidasite mind selliseks hirmutiseks, siis . . .

ANNE-MAI *(siiralt)*: Aga miks hirmutiseks? Armastus on minu arust suur tunne. Omakasupüüdmatu. Tahe teisega midagi jagada. Ning teie korraga koguni kuuega . . . arvasin ma.

RUDOLF *(oigab)*.

ANNE-MAI: Suured armastajad nagu don Juan, nagu Casanova või Rasputin on alati äratanud lugupidamist. Muidugi mitte variserides. Aga rahvas, rahvaluule on neid alati hinnanud. Ja *vox populi — vox Dei.*

RUDOLF *(saab endast kuidagi üle, nüüd hakkab see kõik talle juba nalja tegema)*: Mina — ja Don Juan! *(Naerab.)* Kuulge, te hakkate mulle juba meeldima.

ANNE-MAI *(tõsiselt)*: See on väga tore. *(Rudolf kohmetub taas.)* Aga naerda pole siin küll midagi. Te võibolla oletegi seda. Potentsiaalselt.

RUDOLF: Potentsi . . . No kuulge! Potentsiaalselt?!

ANNE-MAI: Nojah. Aga te pole nähtavasti leidnud sobivat naist. Ja nii on teie hingejõud ja kirg sublimeerunud muuks, leidnud uue kõrge eesmärgi. See on suurmeeste puhul tavaline.

RUDOLF: Suurmeeste . . . *(Ta ei tea enam, mida asjast arvata.)*

ANNE-MAI: Noh, nende, kes reainimesest kardinaalselt erinevad. Teie pole reainimene. Te jätsite mulle kohe algul vapustava mulje. Teate, ma olen kohanud elus palju mehi. Palju suurepäraseid inimesi: Anton, Kristjan, Albert ja nii edasi ja nii edasi. Kuid enamikus neist pole olnud tõelist mehisust. Just. Neid on vähemal või suuremal määral köitnud madalad maised väärtused — autokene või kaks või kolm, saunakene

või kaks või kolm, basseinikene või kaks või kolm. Lihtsad, kõigile kättesaadavad asjad.
RUDOLF: Kättesaadavad?
ANNE-MAI: Põhimõtteliselt küll. Teiesuguseid inimesi olen ma aga kohanud harva. Minu mees Leopold, tema oli muidugi täius ise. Ja siis veel Goga, Gago, Vova. Need minu lapsendatud.
RUDOLF: Ja nüüd tahate äkki mind lapsendada?
ANNE-MAI *(võluvalt)*: Mis te nüüd. Oleksin vastupidisega nõus . . .
RUDOLF *(et teemat muuta)*: Ja kes need «kaagad-kaagud» kõik olid? Või on?
ANNE-MAI *(uhkusega)*: Goga oli varas. Pikanäpumees. Tema oli materiaalsest huvist absoluutselt vaba.
RUDOLF: Ja varastas?!
ANNE-MAI: Kunst kunsti pärast. Temale oli tähtis tegu, mitte selle vili. Virtuooslikkus — see oli ta siht. Vova jälle kakles. Andunult. Ilma vihata. Kunsti pärast. Gago kukkus jooma. Kuueteistkümneselt väljakujunenud alkohoolik. Milline eneseohverdus! Kõigele maisele käegalöömine. Sellised pühad inimesed on minu nõrkus. *(Väike paus.)* Ma lapsendasin nad otsemaid. Aga et nende harrastused olid ühiskonnavastased, siis pidid nad neid muutma. Ja nad sublimeerusidki, nagu ütleb Freud, sublimeerusid ühiskonnale kasulikeks. Käreveres, nagu mainitud. *(Paus.)* Oeh, jälle kukkusin lobisema. Lähme nüüd õige asja juurde!
RUDOLF *(kergendusega)*: Ferdinand Vesihark, mõnikord ka Ferdinando Vesihark sündis Harjumaal, Raikkülas, sauniku peres aastal 1913.
ANNE-MAI: Hiljem, kullake, hiljem.
RUDOLF: Kuidas hiljem? Sündis septembris tuhat . . .
ANNE-MAI: Jah, kuid sellest ehk hiljem . . . Jätame praegu selle Vesihargi eluloo rahule.
RUDOLF: Rahule? Miks? *(Kaunis totter paus.)* Millest me siis . . .
ANNE-MAI: Teist.
RUDOLF: Minust?
ANNE-MAI: Ja teie muuseumist. Ma saan aru, ja ma kuulsin ka oma sõbratari Johanna käest — ta töötab Kultuuriministeeriumis —, et lood teie muuseumiga on kaunis kehvad. Kõigist pingutusist hoolimata kehvad. Külastajaid peaaegu ei käi.

RUDOLF *(puiklevalt)*: Noh nii hull see ka ei ole. Mu külalisraamat . . .
ANNE-MAI *(vaikselt)*: Oleme ausad. Selle külalisraamatu kõik sissekanded . . . vähemalt viimasel nädalal on teinud . . . üks ja sama inimene. *(Tal on seda raske öelda.)* Vahetage vähemalt sulepead, Rudolf. *(Rudolf tahab midagi öelda, siiski vaikib, vajub kühmu.)* Asi on nähtavasti selles, et teil, Rudolf, pole kaasaja jaoks vist kõige õigemat vaistu. Propageerimise mõttes muidugi.
RUDOLF *(pärast pausi, nukralt, siiralt)*: Vist küll. *(Kirglikumalt.)* Aga ma olen igati püüdnud! Te ju ise teate, et ma käin jaamas suurematel rongidel vastas. Meie alevik on ju väike. Ma riputan üles loosungeid, transparente. Ma ostsin viimase raha eest kuldsete tähtedega nimetahvli. Keegi ei tule. Keegi ei aita. Ka ministeerium mitte. Nad eitavad — kujutage ometi ette! —, et Ferdinand geenius oli! Ütlevad, et üle keskmise näitleja küll, aga . . . Ja pealegi läks ta kurat teab kuhu kaduma. Mõned arvavad, et lippas koguni välismaale. Segaseil sõja-aastail. Ma ei usu seda ilmaski. Aga tõestada ma ei saa. Ferdinando . . . *(raevukalt)* ja keskpärane näitleja või üle selle! Ta o l i geenius!
ANNE-MAI: Ütelge uuesti «segaseil sõja-aastail», ei, ütelge «segastes sõjasündmustes»!
RUDOLF *(mõistmatult)*: Segastes sõjasündmustes . . .
ANNE-MAI: Näete nüüd! Te ju susistate. Ei saa seitset «essugi» järgemööda välja öelda. *(Siiralt, emalikult.)* Aga teil tuleb ju, Rudolf, seletusi jagada! Peate hambad korda tegema. Paljud ei kannata selliseid defekte. *(Rudolf kohmetub.)* Ärge häbenege, Rudolf, minule sellised «essud» isegi meeldivad. Lisavad seda meeldivat ürgmehelikku nõrkust, abitust . . . Kuid ikkagi tuleb hambad korda teha.
RUDOLF: Ma . . . Kuidas seda nüüd öelda . . . ei raatsi.
ANNE-MAI: See polegi nii hirmus kulukas.
RUDOLF: Asi ei seisne mitte selles.
ANNE-MAI: No milles siis ometi?
RUDOLF: Tegemist on reliikviaga . . . teatud mõttes.
ANNE-MAI: Hambad on reliikvia?
RUDOLF: Mitte niivõrd hambad . . . Nende puudumine.
ANNE-MAI: Mitte raasugi ei saa aru.
RUDOLF: Vaat mul on ülevalt rida hambaid puudu. Värdi, see tähendab Ferdinando lõi need isiklikult

välja. Oma käega. Nii on minu suukoobas teatud määral elav mälestusmärk... Eks võta ju riikki teinekord kuulsate inimestega seotud asju kaitse alla. Kultuurimälestusmärk või nii...

ANNE-MAI *(naerab, siis aga jääb temagi imekombel nõutuks)*: Ma saan aru. Niisugused asjad võivad reklaami mõttes kasulikud olla küll. Selles on sajandi vaimu. *(Väike paus.)* Aga siis tuleks teie selgitustekste «essu» suhtes redigeerida, noh, et neid algul vähem oleks. Efekt jäägu lõpuossa, muidu võib tüütavaks muutuda. Ma kallan teile veel kohvi. *(Kallabki.)* Või nii... Ah et kadunuke oli siis kõva löömamees... Et Vesihark oli üks ehtne tulihark... Millal ta need teil välja lõi? Kas siis, kui teie selgitusi kuulas? Ah ei... siis ta oli juba kadunud!

RUDOLF: See oli palju varem. See oli nii-öelda meie sõpruse kulminatsiooni ajal.

ANNE-MAI: Huvitav moodus sõprust avaldada. Nii et olete vanad tuttavad?

RUDOLF: Liivakastist.

ANNE-MAI: Kas ta siis ka juba... togis?

RUDOLF: Tal on alati äge, kirglik iseloom olnud. Kooli läksime koos. Ja hiljem teatrikooli ka. Ta käskis, et mina ka tuleksin.

ANNE-MAI: Ja teie olite kohe nõus?

RUDOLF: Kuidas siis teisiti? Me olime alati nagu sukk ja saabas.

ANNE-MAI *(mõtlikult)*: Ja saabas aina kulutas sukasse auke... Jah, aga miks ta ikkagi nõudis, et ka teie teatrikooli astuksite?

RUDOLF: Ta ütles kord: «On vaja, et keegi kord tulevikule kogu mu elukroonika võiks edasi anda. See on sinu auväärne ülesanne, sõber Ruts!» Ja ega mul teatrikooli vastu midagi ei olnudki. Ma sain sealt elukutse.

ANNE-MAI: Nii et kah näitleja? Ma ei teadnudki.

RUDOLF: Minust sai suflöör. Etteütleja. Selle hea ameti eest olen tänulik just maestrole endale... Algul tegin laval ka väikesi osi. Aga rahva pilgu all kippus mul kõik meelest ära minema... Ja kui ükskord publik naerma hakkas ning tragöödia esimene vaatus läbi kukkus, lõigi Ferdinando vaheajal mu ülemise lõualuu hammastest... enam-vähem klaariks. See otsustas mu saatuse. Proteesid olid kallid, hakkasin suflööriks. See ametimees peabki palja suuliigutamisega sõnu edasi andа suutma.

ANNE-MAI: Tema rikkus teie näitlejakarjääri. Ja teie organiseerite talle selle eest majamuuseumi!

RUDOLF: Etteütleja amet on hea amet. Tähtis amet. Pähe pole ka midagi tarvis õppida. Pole karta läbikukkumist, pole karta, et talendi maha võid juua. Suflöörikast on laval ikka see kõige etem koht... Ma pean maestrole tänulik olema. Ja olengi. Kohe, kui «segased sõjasündmused» möödas olid ja maestro kaduma läks, asusin talle muuseumi organiseerima. Siia ongi kõik mu säästud läinud. Ja palju-palju vaeva. Vaat need püksid, ehtsad Vesihargi omad — arvate, et neid lihtne leida oli? Saapad samuti. *(Uhkelt.)* Kuid siin nad on! Ajasin nende jälgi nagu mõni Andronnikov. Maestro jõi nad omal ajal maha. Ta üldse jõi enamasti kõik maha. Tal oli selles osas raudne iseloom! Küll oli mul räbalakaupmeeste vahet jooksmist! *(Silitab hellitavalt diivani alt väljakougitud saabast.)* Ja auk siin *(näitab viledaks kulunud pükse)* on ehtne. Naturaalne. Geeniuse enda istutud.

ANNE-MAI: Kui ilusasti te räägite! Ja veel sellisest asjast nagu, andke andeks, püksitagumik! Nagu pühadusest.

RUDOLF: Eks ta seda ju olegi. Ja ta on muuseumile väga vajalik. Sellised asjad tõmbavad rahvast kokku. Rahvas lausa jumaldab sihukesi asjandusi. On nende järele püstihull. Neid pükse vaadatakse peaaegu religioossete tunnetega! «Suur inimene, aga just nagu meiegi... Suur inimene ja nii lihtne!» Vilde vestil ja Tammsaare tuhvlitel on vapustav agitatsiooniline väärtus. Seda teab iga spetsialist. Teosed ise avaldavad harva sellist muljet. Ausõna, Anne-Mai!

ANNE-MAI: Te olete suur romantik, Rudolf. Kindlasti oleks teil ka näitlejana suur edu olnud.

RUDOLF: Mis te nüüd... *(Siiski on ta veidi meelitatud.)*

ANNE-MAI: Aga see maja siin? See hoone? On Ferdinando siin kunagi elanud?

RUDOLF: Loomulikult. Ta elas siin 25. ja 26. ja 27. mail 1932. aastal. Ja ööbis siin. Siin oli... noh, soolaputka. Värdi oli kõva skandaalimees. Võimas temperament! Politsei hoidis teda siin kolm päeva kinni. Muidugi on

2—35

ta istunud ka teistes seda sorti asutustes, enamikus üle kogu Eestimaa. Aga see oli kõige väiksem, lagunemas, kanti maha. Mina ta taastasin.

ANNE-MAI: Missugune ind ja pealehakkamine! Odav see ei saanud olla.

RUDOLF: Mõistagi. Ma töötasin ööd ja päevad. Päeval õpetasin raudteekoolis eetikat, õhtul teenisin klantstriikijana. Ja saingi lõpuks nii palju raha kokku, et olen selle maja peremees.

ANNE-MAI: Mehine mees.

RUDOLF: Inimene peab ju millegi nimel elama. On öeldud, et ehita maja, istuta puu, kasvata laps inimeseks. Lapsukest mul ju pole, ei ole armastuses õnne olnud. Eks ma siis mõtlesin, et hangi ja korrasta maja, ehita sinna muuseum kuulsale inimesele ja pole sinagi, Rudolf, asjata elanud. On mul õigus?

ANNE-MAI: On. Jagan täiesti teie seisukohta. Veel enam, selleks ma täna siin olengi — ma otsustasin nimelt, et tulen teile appi, Rudolf.

RUDOLF *(pärast pausi)*: Minule appi? Miks?

ANNE-MAI: Vaadake, mul on lihtsalt selline loomus, et ma tahan agaralt elust osa võtta. Eriti pärast mehe surma. Ma olen andnud järeleaitamistunde poksijaile ja poliitikuile, ma organiseerisin «Mürkmadude Armastajate Seltsi» (vaestele rästikutele tehakse tihti liiga), ei, ma olen paljudes-paljudes liikumistes edukalt osalenud. Ja kui ma sain kuulda teie ponnistustest, siis ma lausa tundsin, et pean teile teie aatetöis appi tulema.

RUDOLF: Aga kuidas te mõtlete mind abistada?

ANNE-MAI: Kohe saate näha. On teil mõni sirm?

RUDOLF: Üks katkine peaks...

ANNE-MAI *(häbelikult)*: Katkine küll ei sobi...

RUDOLF: Vihma ta ikka peab ka. Mõnest kohast ainult...

ANNE-MAI: Ei, te ei saanud aru. Ma mõtlen niisugust sirmi, mille taga saab end lahti riietada.

RUDOLF: Lahti riietuda? Milleks teil on tarvis lahti riietuda?...

ANNE-MAI: Ma ju ütlesin, et tulen teile appi.

RUDOLF: Mina, kurat võtku, pole mingi Don Juan, nagu te siin ennist... Teate, oma püha armastuseaadet võite te teenida kuskil mujal, mitte siin!

ANNE-MAI *(naerdes)*: Taevas küll, missugune mehelik meesterahvas! Kas te siis tõesti arvate, et... Ärge tehke nalja, Rudolf. Hästi, ma lippan siis kööki. Teie jääge siia. *(Anne-Mai võtab kohvri, kaob kööki. Rudolf käib jahmunult tuba mööda ringi, peatub korraks peegli ees, silmitseb end juhmilt. Kui Anne-Mai naaseb, põrkub ta häbelikult peeglist eemale, nagu oleks teda mingilt süüteolt tabatud. Ent siis tõrjub vapustus häbitunde kõrvale. Anne-Mai on rabav: ta kannab väljakutsuvat ballikleiti kolmekümnendate aastate algusest, laia marabuusulgedega kübarat, küünarnukini ulatuvaid kindaid.)*

ANNE-MAI *(uhkelt)*: Noh? Kuidas on?

RUDOLF: See et... *(Ta on ehmunud, kuid siiski mõjub Rudolfi noorusaastate riietus talle ka lummavalt.)* Te tahate mind abistada?

ANNE-MAI: Just nii. Kallis seltsimees Rudolf, kell on juba nii palju, et ma pean kiirustama.

RUDOLF: Kuhu siis?

ANNE-MAI: Muidugi pealelõunasele rongile vastu!

RUDOLF: Ikkagi ei saa aru...

ANNE-MAI: Millest siin aru saada? Ma lähen proovin teha seda, mida teie ise palju kordi teinud olete: lähen propaganda- ja agitatsioonitööle. Inimesi siia meelitama. Kunst kuulub rahvale!

RUDOLF: N i i v i i s i?

ANNE-MAI: See on üks minu noorpõlve komplektidest. Ja nagu ma mäletan, mõjus ta ägedasti eriti sõduritele ja gümnaasiumi abiturientidele. Hullupööra kohe. Ja ma usun kindlasti, et mehed on jäänud meesteks. Vahel ma küll olen kahtlema löönud... aga teie nägemine, Rudolf, kinnitas jälle minu usku...

RUDOLF: Ma... ma tulen kaasa! Ma ei või teid niiviisi kaitsetult...

ANNE-MAI: Kaitsetus just meelitabki õ i g e t meesterahvast. Tema ihkab alati kaitsetut ja kerget saaki. See on üks väga mehelik joon... Jah, aga muuseas pole ma mingi kaitsetu naine. Kahjuks! Ma mõnikord lausa tahan olla kaitsetu, kuid midagi ei tule välja — mehed on alati veel kaitsetumad.

RUDOLF: Ma usun, usun... Aga siiski, see on liig mis liig... Niiviisi ei või ma teid jaama lasta. Te äratate ohtlikult tähelepanu ja...

ANNE-MAI: Aga seda ju vaja ongi! Nii et — peatse nägemiseni! Muide, need sokid lükake sügavamale diivani alla, kui need just maestro enda omad ei ole. *(Väljub. Rudolf võtab ilmselt talle endale kuuluvad sokid maast ja jääb, sokid näpus, nõutult seisma.)*

(Eesriie.)

II PILT

Sama ruum, sama päeva õhtu.
Laual aurab teekann. Kõrval päratu kandik keedetud munadega ja hunnik juba söödud munade koori. Rudolf on toakuues ja loeb külalisraamatust nimesid kokku. Ta vilistab rõõmsalt ja rahulolevalt.

RUDOLF *(vaimustunult)*: Kuuskümmend kolm külastajat ühe õhtupoolikuga! Nii palju kui möödunud poolaastal kokku. Neist viiskümmend üheksa meesterahvast. Te olete võlur, Anne-Mai.
ANNE-MAI: Häda ajab härja kaevu. Jah, aga teie armsa tule- või vesihargi populaarsus tõusis küll kenasti. Varsti teeme ta publiku pailapseks. See poksijaninaga mees lubas homme hommikul kohe jälle tagasi tulla. Ja paar abiturienti ka. Kohe kella seitsmest palusid end sisse lasta.
RUDOLF *(mornilt)*: Poksijanina... See sajakilone härg ajas mind vihale.
ANNE-MAI: Tõsi või? Nii armas väike sajakilone mehemops. Tibukese silmadega. Süütu gorillake. Aga millega ta meie Rudolfile siis meelehärmi tegi?
RUDOLF: Ta vahtis kogu aeg... sinna... sinna, kuhu polnud tarvis!
ANNE-MAI: Kuhu?
RUDOLF: Noh... kui ma näitasin maestro fotoalbumit, tema hiilgeosi, siis vahtis ta... mujale. Ja kui retsensioone, siis samuti.
ANNE-MAI: Kuhu?
RUDOLF: Ma ütlesin, et m u j a l e!
ANNE-MAI: S e d a te ütlesite küll, aga...
RUDOLF: On teil vaja kõike teada?... Teie suhu vahtis... Ja jalgu vahtis ka, vaat mis!

ANNE-MAI: See on ju tore! Ega mul vist väga viga olegi. Isegi Leopold, mu kadunud mees, ütles ükskord mu jalgade ja... suu kohta kiitvaid sõnu. See oli küll väga ammu, ja ta ei öelnud seda mulle, aga siiski...
RUDOLF: Kellele siis veel?
ANNE-MAI: Ühele aktimaalijale. Kiitis mu väga üles. Meil oli sellal rahapuudus, olime noored. Ja Leopold parseldas mu aktiks maha. Ma olin väga uhke.
RUDOLF: Uhke? Imelik naine olete, Anne-Mai... See poksija vahtis teid ka nagu...
ANNE-MAI: Ja teile see ei meeldinud? Äkki olete ikkagi armukade? See oleks nii põnev! *(Naerab üsna tütarlapselikult.)*
RUDOLF: Mina... võib-olla olin kah, aga maestro oleks pidanud veelgi enam olema. Kui nad tagasi tulevad, siis mitte maestro, vaid teie pärast. See pole nagu päris aus...
ANNE-MAI: Nii et teie, Rudolf, olite siis armukade maestro eest? Pole midagi — kunsti juurde tullakse õige tihti armastuse- ja erootikateid mööda. Ka teie, Rudolf, peaksite seda tõsiasja ära kasutama.
RUDOLF: Mil viisil?
ANNE-MAI: Te olete ilus sihvakas mees. Kindlasti meeldite paljudele naistele. Aga naistega on sedasi, et kui mees neile meeldib, siis meeldivad kohe ka mehe aated... Nii et järgmisel korral panete end korralikult riidesse ja tulete jaama kaasa. Ja siis toote jälle t e i e siia kuuskümmend kolm naist.
RUDOLF *(muutub rõõmsamaks)*: Järgmine kord?... Nii et te kavatsete mind ka edaspidi abistada?
ANNE-MAI: Mis ma siin muidu laisklen?
RUDOLF: Siin?
ANNE-MAI: Kui teil selle vastu midagi ei ole... Ma mõtlesin, et jään ehk natukeseks ajaks siia elama. Ma otsustasin teid abistada; iga päev linna sõita on kole tülikas. Ma võin köögis magada. Või ükskõik, kus te soovite.
RUDOLF: Ah sedaviisi. *(See mõte meeldib talle, kuid pisut ka hirmutab. Pärast pausi.)* Kas... ma tohin midagi ausalt küsida?
ANNE-MAI: Aga loomulikult.
RUDOLF: On teil, Anne-Mai, korteriga raskusi?
ANNE-MAI: Ei. Mul on päris paras väike korter.

RUDOLF: Väike?
ANNE-MAI: Mitte just väga. Ilus väike kuuetoaline.
RUDOLF: K u u s tuba?!
ANNE-MAI: Nojah.
RUDOLF: Või sedasi... Ei, minupoolest võite küll siin olla. Ainult et... kas see sobib? Rahvas võib hakata inetuid jutte rääkima.
ANNE-Mai: Miks inetuid? Nad võivad lihtsalt arvata, et me elame vabaabielus.
RUDOLF *(võpatades)*: Võivad... See oleks hull lugu!
ANNE-MAI: Miks? Esiteks me ju ei ela. Ja teiseks — vabaabielu on ju täitsa kena kooselamise vorm.
RUDOLF: Arvate teie nii?
ANNE-MAI: Muidugi. Vabaabielu kõlab paremini kui... kui näiteks sundabielu. Kas teie, Rudolf, ei poolda siis vabatahtlikkuse printsiipi armastuses?
RUDOLF: Ei noh... Aga meie muuseumist... See võib meie muuseumist jätta hirmus kahtlase mulje.
ANNE-MAI: Ja ongi tore. See meelitab inimesi kokku. Kaks varsti raugaeas patustajat... Väga pikantne. Meist hakatakse halvasti rääkima, see aga tähendab, et meid hakatakse imetlema. Inimesed ei imetle midagi rohkem kui just seda, millest nad halvasti räägivad. Seda, mida nad ise ei julge.
RUDOLF: See... võib ju sedasi olla küll, aga... aga eks see ole mulle ikka keeruline ka.
ANNE-MAI: Mis asi?
RUDOLF: Elada... *(raskustega võideldes)* veetleva daamiga ühe katuse all, ja need jutud, ja jääda... noh, aumeheks või nii...
ANNE-MAI: Mis te nüüd! Mina olen aadete nimel kõigeks valmis, nagu teiegi. Ja kadunud Leopold mõistaks miñd täiesti. Ta polnud iialgi väikekodanlane.
RUDOLF: Seda ma usun selle aktimaalimise loo järgi tõesti.
ANNE-MAI: Kui teil midagi selle vastu pole, siis on kõik korras. Teenime siin Vesihargi püha mälestust, rahvas arvab, et elame sohielu, hea reklaam. Vahva, Rudolf? *(Rudolf noogutab mitte eriti kindlalt.)* Ja teate, mina saan sellest meie liidust kah kasu. Siin on natuke lage värk, veidi vaene. Mina aga võin siia tuua vanu hinnalisi maale.
RUDOLF: Ja mis kasu te sellest saaksite?

ANNE-MAI: Vaat minu korteris elavad ka mõned lapselapsed — Goga ja Vova lapsed, tähendab... Ruumi on meil küll, aga need armsad ja nutikad poisid on oma toredate mängudega minu maalidele pisut ohtlikud.
RUDOLF: Toredate mängudega ohtlikud?
ANNE-MAI: Nad armastavad sõda veepüstolitega. Mõnikord mängin minagi nendega kaasa. Jah! Aga neile meeldib püstoleid tindiga täita, nii on lõbusam. Mul pole südant neid keelata. Ja möödunud nädalal sai Püha Christophorus säraka silme vahele, lilla tindiga. Puhtuse sümbolile see justkui ei passi. Ma hõõrusin pool päeva ta püha sihverplaati, nüüd on enam-vähem puhas. *(Ruttab kohvrit avama. Sealt ilmubki Christophorus.)* Ja siis lasevad nad veel ka tolle nõndanimetatud tutipüssiga märki. Andekad poisikesed. Kuid üks punase sabaga tutt tabas Püha Agnest... tuharasse. See kõigutab tema reputatsiooni, sest «Acta Sanctorumis» on fikseeritud, et Agnes on hoopistükkis haavamatu daam. *(Võtab ka Agnese välja. Demonstreerib.)* Need pildid teevad muuseumi rikkamaks, ja äkki on maestro Värdinant ise ka mõnd pühakut mänginud?
RUDOLF: Tema mängis peamiselt röövleid.
ANNE-MAI: Noh siis on tore. Need kaks inimtüüpi on ju täitsa lahutamatud! Pühakud on ikka just röövlite kaudu kuulsaks saanud. Ja vastupidi samuti. Nende vastastikused arusaamatused on alati mõlemale poolele kasu toonud, mõlemad pooled kuulsaks teinud. Kirjanike ja kriitikute suhted... Nii et lööme käed!
RUDOLF: Lööme! Mis mul maalide vastu olla saab. Eks riputame aga üles. Näete, mingid konksujussid on siin juba endistest aegadest olemaski. *(Anne-Mai kaob esikusse ja tuleb viivu pärast uue kohvriga tagasi. Tõstab sealt välja kaks maali.)* Ah teil olid kohe hommikul pildid kaasas? Ma imestasin, et nii suured kohvrid... Kes see isand on?
ANNE-MAI: Minu kadunud mees. Leopold. Tema mulle maalikogu pärandaski. Keskaegse kunsti restauraator, muumiate renoveerija. Aga sellest kunagi hiljem. Meist on muuseas koguni üks teatritükk kirjutatud. Väga kaunis ja kurb tükk, kuigi mitte kõiges täpne. Ma võin ta teile lugeda tuua. *(Asetavad kahekesi Leopoldi rippuma.)*
RUDOLF: Aga see?

ANNE-MAI: Poolpüha Theophilus.
RUDOLF: Miks poolpüha?
ANNE-MAI: Noh, oma elu esimesel poolel oli ta kuulus ja tubli mees. Suretas vägijookidega kenasti liha ja andis rahvale ilusaid etendusi.
RUDOLF: Natuke Ferdinando moodi . . .
ANNE-MAI: Siis suri ta ära, aga see oli rohkem nagu varjusurm. Kui ta sellest üles äratati, hakkas mees kohutavate sigadustega silma paistma. Sestap ta ongi selline poolpüha Theophilus. *(Riputavad Theophiluse üles.)*
RUDOLF: Nina on teisel päris lilla.
ANNE-MAI: Koloriitne kuju oli . . . *(Piltidele osutades.)* Meeldivad? Ruum läks kuidagi rikkamaks.
RUDOLF *(noogutab rahulolevalt)*: Aitäh, Anne-Mai.
ANNE-MAI: Näete, minust ongi kasu. Nüüd võtate mind oma nooremaks teaduslikuks kaastööliseks, eks? Ja me populariseerime teie kadunud sõbrakest nii et aitab! Teeme ta taas rahva lemmikuks. *(Rudolf paneb mingi ragiseva vana helilindi mängima. Sealt kostab mõni klassikaline monoloog. Esitus on hirmus retooriline, mõjub veidralt ja võikalt. Rudolf jääb andunult kuulama. Anne-Maile mõjub kuuldav aga hoopis teisiti.)*
ANNE-MAI *(viivu kuulanud)*: Mis jama see on?
RUDOLF: Kuidas te võite?! See on Tema Ise!
ANNE-MAI *(kohmetult)*: Ah soo. See on vist väga vana lindistus.
RUDOLF: Seda muidugi. Aga vaat, kuidas veel praegugi mõjub! Kas ta teid tõesti ei raputa?
ANNE-MAI: Ei noh, raputab küll . . . Aga mind raputavad üldse väga mitmesugused asjad ja . . .
RUDOLF *(väga tõsiselt)*: Kui te . . . temast vaimustatud ei ole, siis . . . siis pole meil ju mõtet koos töötadagi.
ANNE-MAI *(nõutult)*: Ma arvan, et . . . et ma pole temaga harjuda jõudnud. Kuulame ehk veel. Otsast peale. *(Nii tehaksegi. Rudolf suleb silmad. Anne-Mai niheleb rahutult, ent jääb siis Rudolfit silmitsema ning aegamisi ta pilk selgib.)* Tore! Lugupidamist vääriv!
RUDOLF *(rõõmsalt)*: Noh, näete nüüd ise! Tuleb rohkem kuulata ja . . .
ANNE-MAI: Ma rohkem vaatasin.
RUDOLF: Misasja?

ANNE-MAI: Teid, Rudolf. Ja te tekitasite minus suurt lugupidamist.
RUDOLF: Mina?
ANNE-MAI: Just. Kui keegi on vaimustunud millestki sellisest, mis üldist austust väärib — olgu Rooma linnast või Palestrina motettidest või Giotto maalidest, siis pole selles midagi erilist. Kui aga mõni leiab jõudu vaimustuda varese kraaksumisest või konnade krooksumisest või . . . siis on see isegi rohkem austus- ja imetlusväärt. Te kuulasite nii ilusti.
RUDOLF: Te võrdlete maestrot . . .?
ANNE-MAI *(kähku viga parandada püüdes)*: Mitte otseselt, mitte otseselt . . . Ja muidugi pole ma jõudnud veel tungida kõigisse sügavustesse. Aga need ju peavad eksisteerima, muidu te teda nii väga ei armastaks. Te peate mind arendama, mulle selgitama. Kunsti juurde ei jõuta kohe otseteed. Ja mina pole sõnakunstiga üldse eriti kursis. Rohkem maalikunsti ja muusikaga.
RUDOLF: Muidugi ei jõuta kõigeni kohe. Te ei tohi teha ennatlikke otsuseid. Maestro laad on sügavalt isikupärane. Kordumatu, mitte millegagi võrreldav. *(Tasapisi hakkab ta rahunema.)*
ANNE-MAI: Nii see on vist tõesti . . . Mul on tema mõistmiseni veel tugevasti kasvuruumi. Aga eks seegi ole tore.
RUDOLF: Te peate tööle hakkama, et jõuda tema täieliku mõistmiseni. Juba homme tutvume tema eluloo põhiliste momentidega. Siis läheme edasi retsensioonide kallale. *(Ta süttib, võtab Anne-Mai käe.)* Ja lindid! Neid tuleb kuulata, kuulata, kuulata! Te õpite nägema maestro näitlejaampluaa kogu laiust ja sügavust, nautima peeni nüansse, haaravaid finesse, rabavaid modulatsioone; vaimustute tema targast künismist, ülimast vitaalsusest, omapärasest filosoofilisest maailmanägemisest. Kahekesi koos süüvime me sellesse varamusse!
ANNE-MAI: Tõesti, tõesti tahan ma seda teha!
(Anne-Mai kuulab Rudolfit haaratult, hardunult, ikka seisavad nad käsikäes. Tekib paus. Mõlemad kohmetuvad. Sellest ülesaamiseks pöördub Rudolf väheke rabedalt, paneb taas magnetofoni käima. Samal ajal ilmub uksele maestro FERDINANDO VESIHARK ise —

räbaldunud välimusega vanamees. Selliseid tüüpe võib kohata Gori sadamaainelistes karikatuurides. Ta nina lillatab, juuksed on harjaseks pöetud otsekui vangil. Ferdinando Vesihark on ehtne vana paadialune. Ent siiski kiirgab temast ka mingit jultumust ja jõudu. Noorena võis ta põnev, omamoodi ilus mees olla. Ferdinando kuulab viivu helilindistust, sülitab siis ja teatab oma arvamuse.)

FERDINAND: Sitt lint! Tuleb uus võtta! *(Rudolf pöördub ja tardub. Anne-Mai vaatab tulijat naerukil imestusega.)* Tere, mu kulla Rudolf! Tule ja suudle mind! Ma olen sinu juurde tagasi tulnud!

RUDOLF *(liigutusvärisevi hääli)*: S i n a, Ferdinando! Sina! *(Mehed embavad teineteist.)*

FERDINANDO: Siin ma olen ja siia ma jään!

(Mürtsatades kukub seinalt Theophiluse portree.)

ANNE-MAI *(ehmunult)*: Halb enne... *(Temale aga ei pöörata tähelepanu.)*

(Eesriie.)

TEINE VAATUS

I PILT

Sama ruum. Tegelased on samades poosides nagu esimese vaatuse lõpul. Ferdinand surub väga teatraalselt Rudolfi kätt.

RUDOLF: On see võimalik? Sa oled e l u s! Öeldi, et sa oled välismaal, siis veel, et vanglas... Koguni hullumajas arvati. Lõpuks mõtlesime kõik, et sa oled lihtsalt surnud.

FERDINAND *(retooriliselt)*:

Ei või ma enne Põrgul' anda hinge,
kui tehtud tööd kõik, milleks olen kutsut...

Aga kes see naisterahvas on? Ega sa äkki abielus ole? *(Tundub, et see oleks Ferdinandile vägagi halb üllatus.)*

RUDOLF: Muidugi mitte. Tema tuli mulle appi, et levitada teadmisi sinust, populariseerida su elutööd...

FERDINAND: See on kiiduväärt... kui selle taga midagi muud ei ole.

ANNE-MAI *(pisut nukralt)*: Selline plaan mul o l i, aga nüüd pole sellel loomulikult enam mingit mõtet.

FERDINAND *(kurjalt)*: Miks? Rahvale tuleb alati kõnelda tema suurtest poegadest. See töö pole iial liigne. Ei enne ega pärast minu ajalikku elu. *(Jalutab mööda ruumi ringi, silmitseb eksponaate. Põlglikult.)* Vaeselt elate. Viletsalt. Ei mingit esinduslikkust. Kui ma sellest muuseumist kuulsin, lootsin siiski midagi enamat.

RUDOLF *(vabandavalt)*: Pole olnud võimalusi...

FERDINAND: Tulnuks leida! Siin pole midagi suurejoonelist.

ANNE-MAI *(täiesti siiralt)*: Mina arvasin enne ka nii. Aga nüüd, kui ma teid näen, leian, et kõik passib hästi. Tõetruult. Isegi liiga rikkalik.

FERDINAND: Mis te sellega öelda tahate?

ANNE-MAI *(lõbusalt, kuid täiesti lugupidavalt)*: Seda, et esinduslikkus teiega üldse kokku ei sobiks. Kui ma ei teaks, kes te olete, peaksin teid kõige tavalisemaks lõbusaks pätiks. Toredaks denaturaadi-taadikeseks.

FERDINAND *(röögatab)*: Mis?! Rudolf, see lehtsaba solvab mind!

ANNE-MAI: Lehtsaba? Huvitav väljend. Aga solvata ma

teid küll ei tahtnud. Kohe kaugelt on näha, et olete ikka olnud vahva elupõletaja. See pole ju kunstnikule raasugi häbistav. Vapper vana vagabund. Ei-noh, vaadake end ise peeglist.
FERDINAND *(peab aru, kas plahvatada, kuid kuna ta näeb, et Anne-Mail pole tõesti vähimatki soovi teda pilgata, naeratab hapult)*: Jah, praegu pole ma väliselt tõesti eriti peen isand. Tänamatus. Eks see ole tihti suurte kunstnike saatus. Aga enne, hiilgepäevil!
ANNE-MAI: Teab, kas siiski lugu teisem oli. Kui ma neid saapakontsusid vaatan... *(Osutab diivani alla.)*
FERDINAND: Mis? Neid? Kas need peavad m i n u saapad olema? Ma pole seesuguseid iial jalga pannud! Ma ei pane selliseid kunagi varba otsagi... Või sina, Rudolf, väidad siin, et need on minu omad? *(Kuna Rudolf, väidad siin, et need on minu omad? (Kuna saapad talle aga enam-vähem meeldivad ning kuna momendil tal varbad kottadest lausa välja vahivad, hakkab ta muuseumi-saapaid rahumeeli jalga ajama.)*
Minul, ja sellised...
RUDOLF *(pisut süüdlaslikult)*: Vaata saapa sisse. Keemilisega oled oma nime sisse kirjutanud. Hirmsa otsimise peale sain nad ühelt kaltsukaupmehelt tagasi osta...
FERDINAND *(napilt, saapa sisse ta siiski ei vaata)*: Võltsing!
ANNE-MAI *(leebelt)*: Võtke püksid ka. Teie praegused on ju hullemad.
FERDINAND *(vaatab teda jälle pika pilguga, mis tahaks tappa, kuid venitab siis taas näo naerule)*: Hästi, hästi! Ma armastan head nalja. Olgu, olgu nad siis mul täna viimast korda jalas. Homme ostad, Rudolf, mulle uued. Ma jään siia elama.
RUDOLF: Mul... *(Ta tahaks ilmselt öelda midagi rahapuuduse kohta, ent ei söanda.)* Jah muidugi, Värdi.
FERDINAND: Tead, Ruts, mulle ei meeldi nimede moonutamine. Nimeta mind Ferdinandiks või siis Ferdinandoks, Ruts!... Ja ma arvan, et saada see naine nüüd kööki. Toogu midagi head. Paar pudelit šampust võiks ka olla.
RUDOLF: Mul... on ainult kukesuppi. Seda Jugoslaavia oma. Pakendis. Ja siis on veel mune kah.
FERDINAND: Isegi kadunud poeg võeti lambaga vastu.
ANNE-MAI: Enne ei saa midagi, kui vannis ära käite. Noh, vähemalt käed ja näo ära kasite! Rudolf, on sul

rohelist seepi? *(Ferdinandile.)* Ega teil täisid ei ole? Ma lähen otsin mõne vana rätiku. Ajage aga püksid julgesti maha. *(Kaob hetkeks. Ferdinand vahetab kähku püksid.)*
RUDOLF: Kus sa siis elanud oled?
FERDINAND: Kus on geeniuse koht tänapäeva maailmas? Vanglas. Hullumajas. Olen neiski paigus olnud... Ei, ära mu reputatsiooni pärast karda. Seal olin ma vale passiga. Ega praegugi keegi mind tea.
RUDOLF: Sõjast võtsid sa osa, vähemalt alguses. Ja õigel poolel — seda ma tean.
FERDINAND: Jah, aga ma ei pidanud kaua vastu. Iseloom, tead.
ANNE-MAI *(toob rätiku)*: Te ju üsna sõjaka moega.
FERDINAND: Liiga vaikne elu oli seal sõjaväljal. Kükita kaitsekraavides. Käi rivis. Distsipliin. See oli minu jaoks liialt idülliline ja igav. Ma olen mänginud tugevaid, deemonlikke osi. Väepealikuid. Jah, Caesarina oleksin ehk vastu pidanud, aga jefreitorina! Ei! Ei suutnud.
ANNE-MAI *(huviga)*: Ja mis te siis tegite? Marodeerisite? Röövisite laipu?
FERDINAND: Ühte ja teist. *(Põiklevalt.)* Noh, sattusin tühja asja pärast tribunali alla. Seal tuli hullu mängida, muidu... Jah, aga tead ju, Rudolf, kui ma ikka osasse korralikult sisse elan, siis ei saa sellest enam kuidagi lahti. Ande asi... Noh, sellest hiljem. Kuule, palju sul raha on?
RUDOLF: Suurt... ei olegi.
FERDINAND *(etteheitvalt)*: Mida oled sa, sõber, siis kõik need aastad teinud?
RUDOLF: Muretsenud selle, mida sa näed. Need pole odavad rekvisiidid. Ja ma maksan kõrget renti.
FERDINAND *(pärast vähest mõtlemist)*: Noh, siis tuleb sul midagi maha müüa.
RUDOLF *(jahmunult)*: Neist siin? Muuseumivaradest?
FERDINAND: Miks siis neist? Algul võime müüa sinu isiklikke asju.
RUDOLF: Mul... neid peaaegu polegi.
FERDINAND: Noh, midagi ikka leiame. Ja lõpuks võime siit mõne väiksema eksponaadi ka rahaks teha. Pärast ostame tagasi.
ANNE-MAI: Millal pärast?

FERDINAND: Loomulikult siis, kui ma taas loorbereid ja kuulsust lõikan. Mul on suured plaanid. Teadmata kadunu tuleb võidukalt tagasi.
RUDOLF *(kõhklevalt)*: On sul siis tõesti plaan veel lavale pöörduda?
FERDINAND: Aga loomulikult! Minu tagasitulek saab vägev olema! Kas sa ei märka, et ma olen parimas vormis?
RUDOLF: Ja kus? Missuguses teatris?
FERDINAND: Loomulikult siin!
ANNE-MAI: Siin?
FERDINAND: Aga miks ka mitte? On olemas tubateatreid ja vabaõhuteatreid ja kohvikteatreid. Miks ei võiks olla muuseumteatrit? Hommikupoolikuil räägin kuulajaskonnale oma eluseikadest ja saavutustest, hiilgerollidest ja maailma tänamatusest, õhtuti aga teeme siin muuseumteatrit.
ANNE-MAI: Nii et kavatsete siis siin hommikuti ise endast rääkida? Aga Rudolfi osa?
FERDINAND: Eks pärast paista.
ANNE-MAI: Kas te siia elame mahutegi? Peale selle suure ruumi on minu teada majas veel ainult köök ja üks pisike toake.
FERDINAND *(rahulikult)*: Rudolf võib ju välja kolida. Või ehk pööningul pesitseda.
ANNE-MAI: Mõtlete seda tõsiselt või?
FERDINAND: Aga loomulikult. *(Väike paus.)* Ah te arvate vist, et seal pole tal nii mugav. Sellest pole midagi — Ruts on suure kunsti nimel kõike nõus ära kannatama. Kohe uhkusega! Eks ju, Ruts?
ANNE-MAI *(siira rõõmuga)*: Ma poleks uskunud, et saan kunagi näha nii vägeva sisseelamisvõimega näitlejat . . .
FERDINAND: Muidugi poleks. Aga . . . ma ei saa vist täpselt aru?
ANNE-MAI *(üha imetlevalt)*: Te olete vahvasti sisse elanud, lurjuse ossa. Hiilgavalt! Harjumus on aga jälle teine loomus. Mõelge vaid — teine, kes selle maja on loonud, koligu pööningule kolikambrisse! Ja teie õhtustel etendustel tohib ta ehk koguni jälle suflöör olla?
FERDINAND *(pärast lühikest arupidamist)*: Ei, suflööri pole tarvis. Aga mingi kasu võiks isegi Rudolfist olla . . .
ANNE-MAI: Mingi kasu? . . .

FERDINAND: Vaat, mul tuleb nüüd harjutama hakata. Ja küllap on siis Rudolfistki kasu: mul tuleb ju oma lauseid kellelegi suunata, kedagi vahel läbi kolkida, noh, kui stsenaarium seda ette näeb. Algul võib-olla leiame teilegi seda laadi ülesandeid, mammi. Hiljem muidugi kutsume tõelised näitlejad siia, kui minu osa juba täiuslikult klaar on . . . Jah, aga Rudolfist võib ka hiljem kasu olla. Ta võiks kusagile tööle minna, sest ega me munadest ja sellest, mis ta nüüd oligi, Jugoslaavia kukesupist kah ära ela. Mis sina arvad, Ruts?
RUDOLF *(vaikselt)*: Ma . . . ma ei oska midagi arvata.
FERDINAND: Ja pole tarviski. Mina mõtlen kõigi eest . . . Nüüd, nüüd aga lippa poodi ja too paar pudelit šampust. Me peame minu tagasisaabumist väärikalt pühitsema! Mõni rubla sul ikka on? *(Rudolf noogutab nukralt.)* Eks homme viime siis miskit pandimajja. *(Rudolf läheb tõepoolest kuulekalt ukse poole.)*
ANNE-MAI: Ja te lähetegi?
RUDOLF: Mis mul muud üle jääb. *(Väljub.)*
ANNE-MAI *(vaimustusega)*: Suur inimene! Raudsed närvid! Vankumatu iseloom!
FERDINAND *(arvates, et temast jutt on)*: Anne pluss elukool!
ANNE-MAI: Neelas solvangud alla, surus hambad . . . see tähendab suukoopa kokku ja läkski! Milline hingejõud!
FERDINAND: Kellel? Rutsil või?
ANNE-MAI: Ärge kasutage moonutatud nimesid! . . . Muidugi Rudolfil, kellel siis muul. Ta suudab teie andesse uskuda. Suudab kõige kiuste. Mina küll ei suudaks . . . kui tema oma käitumisega mullegi jõudu ei annaks . . . Kuulasime siin paari teie vana linti. Ajasid mind algul öökima, pärast haigutama. Ma vist juba ütlesin, et meenutate mulle rohkem sihukest kurja ja kulunud taadikest kui suurvaimu. Teil on kogu aeg selline nägu, nagu hoiaksite midagi kibedat suus . . . Eh, mis ma teid ikka kirjeldan, ei taha teid solvata . . .
FERDINAND: Mind on võimatu solvata!
ANNE-MAI: Ah olete endast siis juba n i i halval arvamusel, et . . .
(Saabub Rudolf kahe pudeli šampusega.)
RUDOLF: Sain kuidagi välja kaubelda, pood pandi just kinni.

FERDINAND: Kena, kena. Sõbra eest peabki mees väljas olema. Too mulle nüüd klaas ka. *(Anne-Mai läheb ise kööki.)* Miks sa nii mossis oled? Sa pead rõõmus olema! Mina olen ju tagasi... Või on sul rahast kahju? *(Tasemalt.)* Ehk pumpame selle naise käest midagi välja?

RUDOLF *(ootamatult järsult)*: Temalt ei võta me midagi! Saad minult, mis vaja.

FERDINAND: Ei küll küllale liiga tee. Mis sa selle närtsinud kümnekaga — rohkem ei saanud ju kulutada — teha plaanisid?

RUDOLF: Su nimi on jubedasti tuhmunud.

FERDINAND: Minu nimi? Mis sa sellega öelda tahad?

RUDOLF: Nimetahvlil. Ukse kõrval.

FERDINAND: Õigus. Seda ma märkasin. *(Eleegiliselt.)* Seda oli kurb näha, Rudolf...

RUDOLF: Mul oli see raha tähtede ülekuldamiseks ette nähtud...

FERDINAND: Ah sedasi! Mõistan. Mõistan su muret. *(Patsutab Rudolfile õlale.)* Pole midagi. Varsti oleme jälle jõukad, kuulsad.

RUDOLF *(naeratades)*: Tahaks loota jah, et kõik korda läheb. Nii väga tahaks, et su tagasitulek menukas oleks. *(Anne-Mai saabub kolme klaasiga. Ferdinand avab pudeli, kallab ainult endale. Joob.)*

ANNE-MAI: Aga meie?

FERDINAND: Pardon. Teie? Muidugi kallan kohe ka teile, Anne-Mai. *(Kallab Anne-Maile piisakese.)* Rudolfile ma ei kalla. Ma tean, et ta ei taha. Ta pole kunagi napsist suurt hoolinud. Eks? *(Ebamäärane peanoogutus Rudolfilt.)* Näete nüüd — kõik pahad ja ohtlikud asjad siin ilmas olen ma ikka enda kanda võtnud — napsid ja naised ja liigne raha, mis inimest rikkuda võib. Ja ma teen seda ka edaspidi. *(Sõnal «naised» heidab Ferdinand pika pilgu Anne-Maile. Seda märkab ka Rudolf. Mornistub.)*

ANNE-MAI *(siiralt)*: Ma usun seda. Rudolfil endal on muidugi kõrgemad huvid jah. Ta on ennast kord valitud eesmärgile pühendanud — mis sest, et see mõnelegi veider võib tunduda, tema endale kõrvalhuvisid ja lõbusid ei luba... *(Siin on Anne-Mai taas see mõistatuslik daam, kelle kohta ei teagi öelda, on ta lihtsameelne või hoopiski mitte. Igatahes järgnevate lausete mõju Rudolfile võiks ju nagu etteplaanitsetud olla. Aga võib-olla ei ole ka. Autor vähemalt ei tea.)* Igaüks võtaks praegu Rudolfi asemel klaasi vahuviina, aga tema loobub! Mitte Rudolf pole ta, vaid Püha Rodolpho. Ja teiselt poolt on maailmas palju naisi, kes teda hellitada tahaksid. Tema aga keeldub, tõmbub uhkesse üksindusse. Raudne Rodolpho!

FERDINAND *(naerdes)*: Raudse Rutsi terviseks! *(Joob, kallab kohe jälle oma klaasi täis. Anne-Mai aga tõmbab selle eemale.)* Mis kurat see tähendab? Hakatakse mind keelama või?!

ANNE-MAI: Muidugi! Teie olete ju meie reliikvia. Me ei või lubada, et te endale liiga teete. Eriti häälele, see on nagunii juba paras jagu kulunud. Hakkate homsest peale tooreid mune trimpama, vaat mis! Muidu ei tule teie *coming back*'ist midagi välja!

(Pingeline paus.)

RUDOLF: Millega sa tahad välja tulla? Esimeseks?

FERDINAND: Plaane on nii- ja naasuguseid. Mida sa arvad «Hamletist»?

ANNE-MAI: Vahva mõte! Ma kujutlen teid imehästi surnud isa vaimuna. *(Märkab teiste ilmeid.)* Oh, andke andeks! Ma pole lihtsalt geeniustega veel harjunud. Küll ajapikku harjun.

FERDINAND *(rohkem Rudolfile)*: Ja siis on mul huvitav plaan «Faustiga». Novaatorlik plaan!

RUDOLF: Mefistofeles?

FERDINAND: Loomulikult. Aga see pole kõik. Faust ka! Ma tahan neid kahte osa mõlemat mängida. Korraga.

RUDOLF: On see võimalik?

FERDINAND: Kõik on võimalik.

RUDOLF: Ma mäletan sinu Mefistofelest... Oih, aga sa pole ju näinudki, mis mul sinu Mefistofelesest ekspositsioonis on. *(Tõuseb, läheb uhkelt ühe eesriide juurde, tõmbab selle ära — seinanišist vaatab vastu Mefistofelese vahakuju.)*

FERDINAND: Ohoo! *(Läheb silmitseb vahakuju. See meeldib talle algul väga, siis jääb aga mees mõtlikuks.)* Kas ta ei tundu sulle pisut liiga vana? Jah, minu nägu on ta küll, aga pisut liialt vana nagu... Larhv on liiga kulunud moega...

ANNE-MAI *(naerab)*: Eks ta ole vana muidugi — oma kolmkümmend viis aastat tagasi tehtud.

FERDINAND (*ei taipa*): Noh, muidugi, eks sellepärast. Teda peaks nüüd minu järgi natuke noorendama...

ANNE-MAI: Tingimata! (*Naerab.*) Teil on omapärane huumorimeel. Jah, aga ehk mängite veel Margaretet ka?

FERDINAND: Jätke nõmedad naljad!

ANNE-MAI: Ega ma teegi nalja. Teie puhul ei imestaks mind miski.

FERDINAND (*teemat vahetades*): Nii et homme hakkame proovidega peale. «Hamlet», «Faust»... Siis on mul veel mõte Aristophanest ja Euripidest seada.

ANNE-MAI (*imetlevalt*): Te olete julge mees. Kriitikud pidasid teid «Hamleti» jaoks juba kolmkümmend viis aastat tagasi liiga vanaks, aga teie ei hooli sellest midagi. (*Ferdinand uurib Anne-Maid pingsalt. Ei, naine ei tundu ironiseerivat.*) Ma kohe ei jõua neid etendusi ära oodata! Noor prints niisuguse ärajoodud häälega. Põnev. See tuleb ehtne absurditeater, eks ju?

FERDINAND: Ei mingit absurdi! Realismiteater. Mõtteteater! Kuid esiotsa peame asja siiski veel saladuses hoidma. Et tuleks rahvale üllatusena.

RUDOLF: Aga millal me proove teeme? Kas selleks ajaks tuleks muuseum kinni panna?

FERDINAND: Mitte mingil juhul! Propagandat ei tohi me hetkekski unarusse jätta! Päevaks ma lihtsalt kaon kuhugi tagaruumidesse, keeran ukse lukku. Kes mind ikka otsida teab.

ANNE-MAI: Ja ega tunneks ära ka. Aastad on oma töö teinud. (*Kähku lisab ta pärast tekkinud pausi.*) Aga teie hing on endiselt noor ja ülbe. Jumala tõsi!

FERDINAND: Hakkad mulle meeldima, mammi. Täitsa kobe mutt oled!

ANNE-MAI: Kuulsite, Rudolf, kui toredasti ta ütles? Kobe mutt! (*Naerab.*)

RUDOLF (*sellest häiritult*): Jah, aga millal me ikka neid proove teeme?

FERDINAND: Öösiti loomulikult. Päeval toote muuseumis minu nimele kuulsust, õhtupoolikuiks otsid endale mõne tasuva tööotsa. Öösel on sul aga au minuga koos suurt kunsti harrastada. Muide... mulle meeldiks, kui sa tekstid ise ka kõik korralikult pähe õpiksid. Lehelt veerijaid ma ei kannata.

RUDOLF: Öösel... Jah, aga kas me pole väsinud?

FERDINAND: Ära muretse. Päeval ma puhkan. Olen pooled päevad siruli. Küll me jaksame, Raudne Rudolf! (*Tal õnnestub taas šampust kulistada. Ferdinand hakkabki juba vinti jääma. Ümiseb.*) Naised, viin ja lõbusad laulud...

ANNE-MAI (*etteheitvalt*): Kunst ikka kõigepealt!

FERDINAND: Ära muretse, mammi! Ma vana elu- ja lavakunstnik. (*Püüab Anne-Mail ümber õlgade haarata.*)

ANNE-MAI (*poolpahaselt*): Va kõuts sihuke!

RUDOLF (*tõsiselt häirituna*): See et... me... me peaksime nüüd ehk lõpetama. Tuleks end magama seada. Aga sellega on probleem...

FERDINAND: Ei mingeid probleeme!

RUDOLF: Rong on ju läinud... Anne-Mai ei saa koju.

ANNE-MAI: Pole viga. Köögis on diivan. Tukun seal natuke ja...

FERDINAND: Mina, sõber Rudolf, olen nõus sinu voodis magama. Muidugi, kui uued linad paned. Sina ise magad siin, sellel minu pühal vanal koikul. Sa oled selle au ära teeninud. Ei mingit vastuvaidlemist! Me läheme Anne-Maiga teise tiiba — tema kööki, mina magamistuppa. Kõik on tipp-topp!

RUDOLF: Ma arvan, et õigem oleks ikka Anne-Maile korralik ase teha.

FERDINAND (*totralt*): Ah soo... Arvad? Nii et mina pean siis sellel diivanikontsul? Sellel ei puhka vist hästi välja.

RUDOLF: Sina saad oma vana päevinäinud aseme. Sellesama siin. Oma keha järgi sisse magatud. Köögidiivanile lähen ise.

FERDINAND (*ilmselt huvitab teda siiski Anne-Maile lähemale pääsemine*): Mitte mingil juhul! Sina oled minu koikul puhkamise au kuhjaga välja teeninud! Ma mõtlen, et köögidiivan on just minule kõige kohasem. See siin on liiga pehme. Mina aga olen harjunud laudnaridega. (*Kavalalt.*) Või tahad ise mammile lähemale? Äkki ei usalda sa mind? On sedasi?

ANNE-MAI: Mis te nüüd tühja nääklete. Me oleme ju kõik sõbrad. Üks kollektiiv. Niiviisi ei sobi mõelda... Ja Rudolf on meil pühak. Teie aga, taadike, pole enam selles eas, et...

FERDINAND: Taadike?! No teate...

ANNE-MAI *(vaigistavalt)*: Kuss! Kuss! Meie oleme sõbrad! Kõik on korras. Ja nüüd lähme tuttu! Rudolf jääb siia, Ferdinand kööki, mina lähen tagatuppa.

(Pimendus.)

Poolvalguse süttides istub Rudolf mornilt voodi serval. Kuulatab teraselt. Läheb paotab köögiukse — ei, kõik näib korras olevat, Ferdinand norskab kohe mitme mehe eest. Rudolf märkab Anne-Mai siiaunustatud kostüümi, kohendab seda ilmse heldimusega. Keerab siis raadio vaikselt mängima. Käib parajasti kesköine luulesaade.

DIKTOR: . . . ent Atika ajastu draama suurkuju Aristophanes oli kaugel elurõõmude eitamisest. Tema «Pilvedes» käib äge dispuut nn. Õige ja Väära Väiteviisi vahel, kusjuures peale jääb koguni bakhantiline elunautija.
(Rudolf nõjatub kõrgele padjavirnale, suleb silmad, võib-olla suigatabki. Tema voodi ette astuvad Õige ja Väär Väiteviis.)
ÕIGE VÄITEVIIS — tüse moraliseeriv tenor, tagasihoidlikus valges toogas.
VÄÄR VÄITEVIIS — mehelik, joviaalne elunautija, kes välimuse järgi otsustades võiks parajasti mõnelt lustipeolt saabunud olla.)
ÕIGE VÄITEVIIS *(etteheitvalt)*:
Kõik kehalised rõõmud mõistan karmilt hukka, sest need on jälgid nurjatused, mehi kurnavad ka väga.
VÄÄR VÄITEVIIS:
Taas neilt ta nõuab kombekust! Kaht ränka halba siis veel!
Või kombekust sa ehk ka näind, miskaudu korra mingit head keegi saand? Siis lausu nüüd ja tee mu väide tühjaks!
ÕIGE VÄITEVIIS:
See lihtne on! Peleuski sai ta kaudu mõõga näiteks!
Ja nais ka see-eest Thetise veel, et kombekas ta olnud.
VÄÄR VÄITEVIIS *(naerdes)*:
Ja see ta hülgas pea ja läks. Sest särtsukas ta polnud ei nõnda maitsev vaiba all, et aiva olla õitsis.
Ent naine ihkab väntsutust. Noh, kronuruun, sa kuule!
Kui paljudest sa lustidest jääd välja selle toimel:

ei poisse, naisi, hõissassaad, ei praade, jooke, naermist.
Ent kuule, ons veel olla väärt, kui ilma jääd sa nendest?
Mis öelda nüüd?
ÕIGE VÄITEVIIS *(nutuselt)*:
Oh hoorakamp, ma kaotasin!
(Pageb. Rahulolevalt lahkub ka vaidluskaaslane. Rudolf tõstab pea. Keerab raadio teisele lainele. Sealt kostab veidi vanamoeline ja ülikirglik «Sul nagu mooniväljad loitvad punahuuled . . .» või midagi selletaolist. Viivu kuulanud, keerab Rudolf raadio pahaselt kinni. Muutub tekkinud vaikuses valvsaks — norskeid pole enam kõrvalruumist kuulda. Rudolf läheb taas ukseni. Vaikus.)
RUDOLF: Ferdinand, kas sa magad? Ferdinand . . . kus sa oled?
(Ta astub korraks kööki, kuid tuleb kohe tagasi. Värisevi käsi, kuid täis otsustavust võtab ta nüüd raske küünlajala ning läheb oma hirmsat aimdust kontrollima, ent juba lävel joostakse ta peaaegu pikali. Väga katkutud Ferdinand seisab õnnetult lävel.)
FERDINAND: Appi, Rudolf!
RUDOLF: Mis on?
FERDINAND: Tuli kallale . . .
RUDOLF: Kes?
FERDINAND: See naine. Ma . . . ma talle näitan!
RUDOLF: Anne-Mai tuli sinule kallale? Miks?
FERDINAND *(pisut kimpus)*: Ma . . . tead, noh, ma tahtsin neid . . . neid asju ajada . . .
RUDOLF *(vihaselt)*: Mis asju?
FERDINAND: Noh, peltasse minna . . .
RUDOLF: Ma ju näitasin sulle kõik kätte.
FERDINAND: Ma . . . ma nähtavasti läksin sassi. *(Hüppab Rudolfi selja taha varju, sest lävele ilmub kaunile öösärgile visatud oivalises hommikumantlis Anne-Mai.)*
ANNE-MAI: Mu jumal! Ega ometi teie? Mis ma küll tegin! *(Ta on tõesti õnnetu.)*
FERDINAND: Jah. Tegite küll. Näete, muhk tuleb.
ANNE-MAI *(võtab küünlajala, läheneb Ferdinandile, kes tema kavatsusest valesti aru saab ja kähku eemale tõmbub)*.
FERDINAND: Ei tohi! Ei tohi lähemale tulla!
ANNE-MAI: Võtke ometi! Vajutage muhule peale.

FERDINAND: Mis see teie mure on! Pole sinu mure jah! *(Kuuletub siiski.)*

ANNE-MAI *(vajub tugitooli)*: Vaene väike Ferdinando... Kõik on selge — te läksite ustega segi. Aga kust mina võisin teada?... Une pealt... Keegi ronib äkki mu voodisse. Mõtlesin, et röövlid või... No mis ma seal mõelda jõudsingi? Aga ma oleksin pidanud! Küll saite vist, vaeseke, vatti. Õnnis Leopold õpetas mulle ajaviiteks vanaegiptuse kakluskunsti. Jaa. Originaalallikate järgi. Džuudo on selle kõrval lasteaia virgutusvõimlemine. *(Rudolfile.)* Heitsin meie õnnetu geeniuse kõrihaardega käntsti voodist välja. Ja siis tegin veel löögi «ftatateeta kolm». Jalaga. *(Häbelikult.)* Kõhu... piirkonda. Mõne noorema mehe oleksin võinud sedaviisi eluks ajaks õnnetuks teha...

FERDINAND: Miks noorema?

ANNE-MAI *(piinlikkusega)*: Noh, teie puhul pole vist seda ohtu... see et... te pole nagunii selles eas ja... *(Muudab tooni.)* Oih, ma lähen toon teile suhkruvett. *(Märkab mitte veel täiesti tühja šampusepudelit, ulatab selle nagu lutipudeli Ferdinandile.)* Jooge see ilusasti tühjaks. Erandi korras. *(Ferdinand joob otse pudelist.)* Oh te vaene-vaene Värdi, pisike läbipekstud Mefistofeles! Mihuke hirmus muhk siia tuleb. *(Üritab muhku paitada.)*

FERDINAND *(nutuselt)*: Käed eemale, mõrtsukas... Ftatateeta kolm...

ANNE-MAI: Vana paha Anne-Mai. Lööb endast nõrgemat... Sina, Rudolf, anna mulle ka andeks, et ma sedaviisi öörahu rikkusin! *(Vahepealne stseen on Rudolfile ilmselt lõbu pakkunud. Ta muigab.)* Näe, sina kah juba naeratad. Tähendab — andsid andeks.

RUDOLF: Oh, elus juhtub nii mõndagi! Eksimine on inimlik.

ANNE-MAI: Palun veel kord andeks! Ja nüüd jätan ma teid kahekesi, poisid. Head ööd!

RUDOLF: Head ööd! *(Anne-Mai väljub.)*

FERDINAND: Või veel head... Mis seda rääkida, head... *(Masseerib muhku küünlajalaga.)*

RUDOLF: Heidame ehk jälle magama? Vaata ainult, et sa enam uksi segi ei aja...

FERDINAND: Ma... ma ei usalda seda naist. Parem oleks, kui ta siit minema keriks. Ajab me elu nässu.

Mõtle, kui tore meil siin kahekesi elada oleks! Kahel vanal sõbral ja kolleegil. Sina teeksid mulle propagandat ja...

RUDOLF *(sekka)*: ... ja sina magaksid sel ajal.

FERDINAND: Just! Ja õhtuti ma esineksin... Ei, see naine pole õige inimene! Temast ei saa kurat ka aru, on ta loll või hoopis vastupidi. *(Lühike paus.)* Ja sinus, Ruts, on see naine kah midagi muutnud. On!

RUDOLF: Mis moel? Mis sa nüüd...

FERDINAND: Sa... sa pole mulle enam nii... truu, Rudolf.

RUDOLF: Jäta nüüd!

FERDINAND *(äkki taibates)*: Kuule, miks see küünlajalg nii hirmus raske on? See kurat oleks nagu läbinisti hõbedast... Kust sa selle said?

RUDOLF: See pole minu. Anne-Mai tõi linnast kaasa. Tal pidi neid üleliia olema. Siin aga andvat need ruumile esinduslikkust juurde. Nii ta arvas. Lubas veel tuua. Aga minu meelest ei maksa üle ka kuhjata.

FERDINAND: Ei, kuule, ära keela, las toob pealegi. Need on... noh, väga ilusad... Annavad küll esinduslikkust juurde. Kõvasti kohe annavad...

RUDOLF: Arvad? Noh, toogu siis pealegi.

FERDINAND: Head ööd! Ma siis lähen.

RUDOLF: Hüva ööd!

(Eesriie.)

II PILT

Sama ruum.
Õhtune aeg.
Anne-Mai ja Rudolf.

ANNE-MAI: Kulla Rudolf, ütle, mis sinuga lahti on?

RUDOLF: Mis minuga siis lahti peaks olema?

ANNE-MAI: Sinus pole enam mingit entusiasmi. Sa oled tundmatuseni muutunud. Täna hommikul olid sa lihtsalt võimatu. Kui ma rääkisin maestro hiilgeosadest, siis sa mõhisesid midagi enda ette, ja, anna andeks, sülitasid lirtsti! põrandale.

RUDOLF: Mitte põrandale. Ma sülitasin ta vasaku saapa sisse!

ANNE-MAI: Jube! Ja nii käitud sa just nüüd, kui kõik on toredasti korras ja sinu unistused rohkem täitunud, kui sa eales lootagi oleksid võinud. Kõik see, millele sa end pühendasid . . .

RUDOLF: . . . on jama! Kohutav jama. Vanamees ei kõlba enam kuskile. Kui ta endast nooruses ehk tõesti midagi kujutas, siis nüüd on ta hale vare. Ja iseloom on tal . . .

ANNE-MAI: Ma ei luba meie geeniusest halvasti rääkida! Sa kordad tema vaenlaste — kriitikute sõnu. Ferdinand on võluv. Naljakas ja tore. Armas kuri hambutu Hamlet. Iseloomust pole aga mõtet rääkida. Sa ise oled mulle kümme korda öelnud, et suurte inimeste iseloom on tihtipeale võimatu. Aga see on kõige selle kõrval, mida nad maailmale annavad, paljas köömes. Usu mind, tal on kindlasti menu. Ta ajab kõiki naerma. Sellest tuleb üks tore happening või kuidas niisugust asja kutsutaksegi. *(Jääb korraks mõttesse.)* Kuule, ja täna sa ei demonstreerinudki külastajatele oma suukoobast, neid pühi tühemikke, mida Ferdinando kord suvatses . . .

RUDOLF: Ma . . . lööksin tal endal hambad sisse!

ANNE-MAI: Uh! Mõtle ometi oma elutööle. Mõtle, et iga inimene peab istutama puu või kasvatama lapse või . . .

RUDOLF *(sekka)*: Ma pole ehitanud muuseumi! See on hullumaja ja vangla üheskoos.

ANNE-MAI: Jumal hoidku! Me elame siin ju nii toredasti! Töötame päeval ja öösel. Ma olen kaheksa kilo alla võtnud. See on ju vahva!

RUDOLF: Ja tema on need kilod jälle juurde võtnud! Ja kui ta a i n u l t laiskleks, ta ju piinab meid, Anne-Mai. Ta pole ise veel lehekülgegi teksti pähe õppinud, aga meie, aga mina . . . ma pean iga päev kümme lehekülge klassikat pähe tampima.

ANNE-MAI: Vanu tekste on ju väga tore pähe õppida. Ja ta ütles, et alustab ise alles siis, kui meil kõik selge on. Ta ütles, et meie «andetud molud ei lase tal ennast kontsentreerida». Varsti hakkab temagi peale.

RUDOLF: Ei hakka ta enam kunagi! Ta on ju täielik laiskelajas.

ANNE-MAI: Ära laima teda! Tead, mida me laimajate

kohta õppisime? François Villon. XV sajand. *(Deklameerib ilmse naudinguga.)*

Booraksis, valges arseentrioksüüdis,
lubjas, mis kustutamata, ja pigis,
sulanud tinas, arseendisulfiidis,
rasvas, tõrvas ja varvaste higis,
saastas ja solgis, roisus ja rögas,
pidalitõbiste jalgade uhtmes,
huntide, rebaste sapilögas,
köömas ja kaapeis, taldade pühkmeis,
rästiku veres ja mürgiski veel
keegu kadeda laimaja keel!
Kassirojude hallitand ajus,
marruläind penide venivas koolas,
rapitud kalade sogases lajus . . .

(Siseneb Ferdinand.)

FERDINAND: Tubli, Anne-Mai! Sinus on sädet ja ülevust. Sinus on p u h t a kunsti sügavat mõistmist! *(Ohkab.)* Kui ka Rudolf hakkaks lõpuks korralikult tööle! Võta temaga midagi ette, Anne-Mai.

ANNE-MAI: Me just rääkisime sel teemal.

FERDINAND: Kui see ainult tulemusi annaks. *(Rudolfile.)* Ma loodan, et sa selle väikese seitsmeleheküljelise lõigu Euriphanesest lõpuks korralikult pähe õpid. Noh, algame! *(Väga vastumeelselt astub Rudolf Ferdinandi ette. Deklameerib nutuselt.)*

RUDOLF:

Oh õel türann, sind nean, sind mõistan hukka!
Mult oled võtnud kõik, mis pidasin ma omaks:
mu koja, kuhu aastaid kive kandnud töökalt,
mu väljavalitu, kel juba homme pidin
ma tundeist rääkima ja sellest, mis mul plaanis.
Mu elutöö sa labastasid, porri heitsid,
oh Zeusi nimel, üle kõige vihkan sind,
sa hirmuvalitsei, satüüripilkne sokk!

ANNE-MAI *(Rudolfile)*:

Mis kaebled, tallukas, kui too on saatürsokk,
siis sina hale aukukantud sokk.

FERDINAND: Braavo! Edasi!

ANNE-MAI:

Athena templiski on peksa saanud lollid,
kes peksa saab, see oma saatust väärib!

RUDOLF:
On valus kuulda sõnu neid! Hing kättemaksu nõuab.
Ma peagi võtan piksehelkse mõõga . . .

FERDINAND: Tühja sa võtad! Või sihuke võtab piksehelkse mõõga . . . Sa oled tõesti tallukas! Zeusi nimel, mis needmine see on! Hääl väriseb. Sa pead mulle selle näkku müristama! Sina aga mökitad . . .

ANNE-MAI *(siira kaastundega)*: Kas sa ei tahaks harjutamise ajal väikesi kivikesi suus hoida? Demosthenes ju hoidis. Ta oli kokutaja, kuid temast sai oma aja kuulsaim oraator. Ma võin sulle otsida väikesi kive, Rudolf. *(Rudolf lööb murtult käega, tal pole sõnu.)* Võta ennast kokku! Sa oled ju mees. Ja tugev, sihikindel, kangelaslik mees, keda me kõik imetleme.

FERDINAND: Otsast peale!

RUDOLF: Oh õel türann, sind nean, sind mõistan hukka!

FERDINAND: Ei kuule! Ei näe! Ei usu! Kuhu me niiviisi jõuame? Millal ometi võin end ilmutada oma austajatele? Katkenditega klassikast. Vana hõbe . . . Rudolf, ma olen sinus pettunud.

ANNE-MAI *(paluvalt)*: Ärge pahandage! Andke talle andeks! Ta ilmselt ei saa praegu . . . Kui mõni inimene on midagi väga kaua oodanud ja see õnnehetk lõpuks kätte jõuab, siis võib jõud kaduda. Selline on juba kord psüühika. Aga see kõik läheb mööda.

FERDINAND: Psüühika . . . Mind ei huvita mingi kuradi psüühika! Mul tuleb vist siiski teatrist abijõude paluda . . . Üllatus jääb niiviisi küll väiksemaks, aga mis parata. Sedaviisi ei saa ma ennast korralikult ette valmistada. *(Rudolfi ülalpidamisest näeme, et abijõudude kutsumine on see, mida ta kõige enam kardab.)*

ANNE-MAI: Ehk kannatame veel pisut?

FERDINAND: Mina pole harjunud kannatama! *(Leebub veidi siiski. Anne-Maile.)* Proovime ehk kahekesi seda duetti «Faustist»? Seda, mis algab: «Viibi, vesta juttu!»

ANNE-MAI /MARGARETE/:
Viibi, vesta juttu!
Mul sinu juures on nii hea!

FERDINAND /FAUST/:
Ei, mingem ruttu!

ANNE-MAI /MARGARETE/:
Mis? Enam ei suudlegi mind nagu eile?
Oi, arm! Paar päeva pole näinud,
ja juba suudlemine meelest läinud?
Miks rõhub mind su rinnal võõras raskus?
Ja kord su häälekõlast, pilkudest
terve taevas mu põue laskus,
ja suudlesid, et võisin surra sest!
Suudle mind,
muidu ma suudlen sind!
(Haarab Ferdinandi kaela ümbert kinni. Rudolf on nagu piinapingil.)

RUDOLF: Vesi läks köögis keema, Anne-Mai!

FERDINAND: Noh, ja mis sa siis veel passid, Ruts! Tuld oskad vist sinagi ära kustutada. Käi kööki! Too meile teed!

ANNE-MAI: Las ma ise . . .

FERDINAND: Ei, sina ei lähe kuskile. Sind kuulates tõuseb minus lootus, et me kord siiski rahvale üllatuse saame teha. Tubli naine oled! Rudolf, keeda meile mune ka!

(Rudolf läheb murtult kööki.)

(Eesriie.)

III PILT

Sama ruum.
Varane hommikutund. Rudolf on laua äärde tukkuma jäänud. Ta pea toetub tekstiraamatule. Laual põleb küünal — ilmselt on siin hilisööni töötatud. Rudolf liigahtab rahutult ning lükkab midagi põrandale — see midagi on suur nuga. Kolksatusest ärkab ta, vahib mõistmatult ringi. Taas meenub talle tuupimiskohustus.

RUDOLF:
Ei ööselgi saa silmale ma sõba,
pean aina sinule ma mõtlema.
Oh õel türann, sind nean, sind mõistan hukka,
mult oled võtnud kõik, mis pidasin ma omaks:
mu koja, kuhu aastaid kive kandnud töökalt,
mu väljavalitu, kel juba homme pidin
ma tundeist rääkima ja sellest, mis mul plaanis . . .

(Uksele koputatakse tasa, see avatakse. Lävel seisab Anne-Mai.)

ANNE-MAI: Muudkui töötad, vaeseke.

RUDOLF: Mis mul muud üle jääb?

ANNE-MAI: Ma kuulasin ukse taga — su monoloog on juba parem, aga jääb siiski veel nagu millestki puudu . . . vist vihkamisest.

RUDOLF: Kurat võtku, ma ju vihkangi! Ma ei vihka kedagi rohkem kui seda meest! *(Läheb niši juurde, vaatab raevukalt Ferdinandi vahakuju, mis talle Mefistofelese kaval-ülbe naeratusega vastu vaatab. Paus.)* Tuubi ööd läbi, et õnnetust edasi lükata . . .

ANNE-MAI: Edasi lükata?

RUDOLF: Noh, vältida nagunii ei saa . . . *(Tumedalt.)* Vist.

ANNE-MAI: Vist?

RUDOLF *(teisel toonil)*: Ühel kenal päeval toob ta näitlejad siia ja siis on skandaal käes. Kogu mu elutöö on siis nulliks tehtud. Ja ka muuseumiga on lõpp. Need mõned lindid, mil tõesti väga viga pole, kogu see vaevaga kokkuaetud materjal ja kolu ja retsensioonid ei huvita siis enam kedagi. Näitlejat ju enam pole ning ta viib ka mälestuse kunagisest näitlejast endaga koos põhja. Kõik illusioonid samuti.

ANNE-MAI: Kuidas su hinnangud küll nii äkki muutusid! *(Ohkab.)* Mul on tunne, et mingil moel olen ka mina selles süüdi.

RUDOLF: Ma ise kah ei mõista . . . Enne olin mina tema ainuke tõeline imetleja. Paljude, väga paljude vastu. Võib-olla see andiski mulle jõudu. Nüüd usud aga sina temasse ka, ja mina enam äkki ei suuda . . . Mul on tunne, et ma olen kogu elu puujumalat kummardanud ja talle hinge ise sisse mõelnud . . . Kas just päris sedasi, aga sinnapoole küll.

ANNE-MAI: Mina lihtsalt p e a n temasse uskuma. Eriti veel nüüd, kus sinu usk nõrkeb.

RUDOLF: Aga miks sa pead?

ANNE-MAI: Loomulikult sinu pärast. Kogu su töö ja vaev muutuvad mõttetuks, kui me temasse ei usu. *(Paus.)* Kohutav, et . . .

RUDOLF *(sekka)*: Kohutav jah.

ANNE-MAI: See on kohutav, et mina siia pidin sattuma. Küllap muidu oleks kõik endiseks jäänud. Sina oleksid teda ehk vana viisi suutnud edasi imetleda.

RUDOLF: Ja edasi lömitada . . .

ANNE-MAI: Aga see ju meeldis sulle! Sa olid õnnelik. Nüüd oled aga õnnetu. Ja mis siis sellest häda, kui puujumala kummardamine inimese õnnelikuks teeb? Siis see puujumal polegi ju nagu päris puujumal.

RUDOLF: Ei, Anne-Mai. See õnnetu-olemine on siiski parem kui endine õnnelikkus. Kae on silmilt langenud. Kahju ainult, et nii hilja. *(Vahakuju poole.)* Kuradi laiskelajas ja piinaja! Vastik mehenäss! Elurikkuja! *(Üsna veenvalt)*:

Oh õel türann, sind nean, sind mõistan hukka!

ANNE-MAI: Vohh! Palju parem! Kas sa hoidsid neid kivikesi suus?

RUDOLF: Ma virutasin nad aknast välja. *(Paus.)*

ANNE-MAI *(naeratades)*: Ma arvan, et seks korraks ehk aitab. Teed ennast üleliia vihaseks. Varsti võivad aga esimesed külastajad tulla. Kävereest pidi ka pealelõunal delegatsioon tulema.

RUDOLF: Löön nad kõik minema!

ANNE-MAI: Seda sa võid ju teha muidugi, aga mis ütleb siis maestro, kui ta läbi seina kuuleb, et meie ei agiteeri ega propageeri teda täna?

RUDOLF: Öelgu mis tahab!

ANNE-MAI: Aga kui lippab teatrisse end tutvustama? *(Paus.)*

RUDOLF: Häh! Ma panen lihtsalt lindi mängima — selle, mille me mõni päev tagasi tegime; seal on ka külastajate küsimusi peal. Las kuulab läbi oma seinatoru ja mõnuleb. Meie naerame pihku. Paras talle!

ANNE-MAI: Kuule, sulle sobib . . .

RUDOLF: Misasi?

ANNE-MAI *(häbelikult)*: Kui . . . kui sa niimoodi . . . noh . . . vihane oled.

RUDOLF *(häbelikult)*: Kas tõesti? Ma . . . ma olen siis tihemalt. *(Paus.)*

ANNE-MAI *(üha häbelikumalt)*: Kas sa Bernart de Ventadorni «Kantsooni» juba õppisid? Seda kaheteistkümnendast sajandist, mille ta meile tänaseks üles andis?

RUDOLF: Mis siis?

ANNE-MAI: See . . . see meeldib mulle kah hästi.

RUDOLF: Ega ... ega sellel jah viga polegi.
ANNE-MAI *(aralt)*: Kas proovime?
RUDOLF: Võiks ehk kah ...

(Lähevad teine teise nurka, teksti vältel lähenevad teineteisele. Viimase salmi aegu seisavad käsikäes, otsest silmsidet siiski ujedalt vältida püüdes. Luuletuse kestes võiks Anne-Mai võtta lehviku ja sellega kohmetult mängida. Ärgu see vanade-inimeste-armastus olgu ainuüksi koomiline, olgu ikka ilus kah!)

KANTSOON

RUDOLF:

Et ilusaim ja parim just
mu armsam on, tõejutt on see;
suur arm toob silmist välja vee
ja ohkeid toob ja kurvastust.
Sest arm on mind ju vangitsend
ja vangla võti peos on tal.
Kui süda vaid mu armsamal
eal vangi oleks haletsend!

ANNE-MAI:

Mul teda nähes sugenend
on teine värvgi palgele,
sest nõnda vapustab mind see
kui lehti puudel tuule lend.
Ma tunnen lapsena end just,
kui armsam vaid on ligidal.
Niisugust armu nähes tal
võiks tõesti olla halastust ...

RUDOLF:

Hea daam, kui tahaksite must
vaid teenri saada endale,
senjöörina siis nõudke te
mult ükstakõik mis teenistust.
Te alla heidaksin ma end,
truul viisil, rõõmsal, kombekal:
te pole lõukoer, kelle all
peaks kartma surma vaene vend ...

ANNE-MAI ja RUDOLF *(koos)*:

Et ilusaim ja parim just
mu armsam on, tõejutt on see;
suur arm toob silmist välja vee

ja ohkeid toob ja kurvastust.
Sest arm on mind ju vangitsend
ja vangla võti peos on tal.
Kui süda vaid mu armsamal
eal vangi oleks haletsend!

RUDOLF *(pärast pausi)*: See on väga ilus luuletus.
ANNE-MAI: Jah, see on tõesti väga ilus luuletus.
RUDOLF: Bernart de Ventadorn on suur luuletaja.
ANNE-MAI: Jah, ta on tõesti suur luuletaja. *(Paus. Siis märkab Anne-Mai äkitselt põrandal lebavat suurt nuga. Ehmunult.)* Mis asi see on?
RUDOLF *(abitult)*: See või ... See on üks suur nuga.
ANNE-MAI: Ja milleks ta siin on?
RUDOLF: Noh ... ma lõikasin tekstiraamatu lehti lahti.
ANNE-MAI: Aga ... need ju olidki lahti ... Rudolf, sa ei räägi mulle tõtt!
RUDOLF: Ma ... *(Siis võtab end kokku. Otsustavalt.)* Ma otsustasin selle asja ära teha. Jah!
ANNE-MAI: Mis asja, Rudolf?
RUDOLF: Ma koksan ta ära!
ANNE-MAI: Koksad ära? Kelle?
RUDOLF: Maestro Ferdinando Vesihargi.
ANNE-MAI *(naiivselt)*: Kuidas sa noaga koksad?
RUDOLF: Noaga vist ei tule välja jah ... Pole niipalju südant. Aga kuidagi teisiti ... Mul on mürki kah.
ANNE-MAI *(kohkunult, kuid mingil määral ka võlutult)*: Sa tahad ta ära tappa?
RUDOLF: See pole kerge, kuid ma olen kohustatud seda tegema ... Tarass Bulba ütleb reeturist pojale: «Mina su tegin ja mina su ka tapan!» Ferdinandiga on umbes samamoodi.
ANNE-MAI: Ega ometi ... minu pärast?
RUDOLF *(väga pidulikult)*: Ennekõike rahva pärast. Rahvast ei tohi petta! Rahval on väga õrn kollektiivne hing ... Kui nad kedagi on väga austanud ning kui nad siis ootamatult mõistavad, et nad on eksinud, et neid on petetud, siis on rahval väga-väga valus. Mina pean ebajumala ise hävitama. See on mu püha kohus. Ja teist teed ju pole. Me ei saa teda igavesti luku taga hoida. Ühel päeval läheb ta ikkagi teatrisse ja siis on krahh käes.
ANNE-MAI *(mõtlikult)*: Sul on ... rahvast natuke teist-

moodi ettekujutus kui minul . . . Mulle tundub, et rahvas ei ela niisuguseid asju kuigi raskelt üle. Kaasaega tunnen ma muidugi halvasti, aga ajaloost tean ma, et rahvas loob ja armastab anekdoote . . . Rahvas on tihti kogenud, et kõik pole kuld, mis hiilgab . . . Ta elab selle naeruga üle . . . *(Paus.)* Jah, aga mis siis m e i s t saab, kui . . . kui sa tõepoolest ta ära . . . koksad?

RUDOLF: Eks mind ootab vangla.

ANNE-MAI: Minu üks esiemadest oli dekabristi naine.

RUDOLF: Mis sa sellega öelda tahad?

ANNE-MAI: Noh, oli naisi, kes . . . kes vanglasse kaasa läksid. Aga usu mind, Rudolf, seda koksamist ei ole vaja! *(Kõrvaltiivast kostab kobinat.)* Kuule, ta liigub juba . . . Me peame kõik hoolega läbi mõtlema . . . Muidu võime teha hirmsa vea. *(Heidab pilgu kellale, kohkub veelgi enam.)* Kell on juba ammu niikaugel. Võidakse tulla. Pane mingi silt uksele!

RUDOLF: Mis silt?

ANNE-MAI: Noh . . . ükskõik milline! Näiteks, et Ferdinand Vesihargil on sanitaarremont või . . . või, et tal on torud ummistunud või . . . *(Ruttab magnetofoni juurde, paneb selle käima. Rudolf läheb välisust sulgema. Anne-Mai istub jõuetult tugitooli, siis kargab taas üles ja peidab noa. Varsti naaseb ka Rudolf, nad jäävad mingis hüpnoosilähedases uimasuses kõrvuti käsikäes istuma.)*

Magnetofonilt:

RUDOLFI HÄÄL: Tere tulemast, kallid teatrisõbrad, Ferdinand Vesihargi majamuuseumi!

ANNE-MAI HÄÄL: Meie muuseum on esialgu veel tagasihoidlik, kuid me loodame, et ajapikku õnnestub meil teda teie rõõmuks täiendada suure teatriinimese kohta käivate uute materjalidega.

RUDOLFI HÄÄL: Ferdinand Vesihark sündis Harjumaal Raikküla vallas sauniku peres 1913. aasta septembrikuul.

KÜSIJA I *(soovitav bass)*: Kas Ferdinand Vesihark on loodusesõber? Kas ta armastab lapsi, lilli ja liblikaid?

ANNE-MAI HÄÄL: Ta armastas neid väga. Ta oli leebeloomuline inimene.

KÜSIJA I: Aga enam ei armasta või?

RUDOLFI HÄÄL: Selle selgitamine jääb tuleviku uurijate ülesandeks. Me ei teagi, kas ta on praegu elus. Nimelt läks Ferdinand Vesihark segastes sõjasündmustes kaduma.

(Uks lükatakse järsult lahti. Lävel seisab end Mefistofeleseks grimeerinud ja riietanud Ferdinand.)

FERDINAND:

Hetk pidulik! Ei meelest läe see iial
siinviibijatest ühelgi, sest nagu kunst ei sure,
ei kao ka mina, tema püha preester!

Inimesed, minu loomingu austajad, ma olen teie juurde tagasi tulnud. *(Alles nüüd märkab ta, et tuba on külastajatest tühi.)* Mis see siis on?! Mis see siis peab tähendama?! *(Märkab magnetofoni, lööb seda jalaga, lint katkeb.)* Mind on petetud! Te olete mind petnud! *(Raevukalt tormab ta Rudolfi kallale. Jahmunult seisvat Rudolfit tabab löök suule. Samas on aga juba taplusse astumas väike kartmatu Anne-Mai. Nõtkel hiilival võitlejakõnnakul astub ta Ferdinandi poole.)*

ANNE-MAI *(vaikselt, ähvardavalt)*: Nüüd . . . nüüd saad sa, tulihark, tunda, mida tähendab võte ftatateeta number neli . . . *(Ferdinand lööb kartma, taganeb.)* Õndsa Leopoldi vaim on minuga . . . Ftatateeta number neli . . .

FERDINAND *(pageb, tal ei jää hädas muud üle kui teatraalselt, siiski väga tõetruult haarata südamest)*: Mu vaene süda ei pea sellele vastu! Te petsite mind! Ma . . . ma suren! Te tapsite suurima kaasaegsetest näitlejatest! *(Vajub madalale laualesele.)*

ANNE-MAI: Või tema sureb! Minu meelest sai siin viga keegi teine . . .

FERDINAND: Ma suren . . . Maaslamajat ei lööda! *(Heidab päris selili.)*

RUDOLF *(toibub. Raevukalt, seekord tõesti veenvalt)*:

Oh õel türann, sind nean, sind mõistan hukka,
mult oled võtnud kõik, mis pidasin ma omaks,
mu koja, kuhu aastaid kive kandnud töökalt,
mu väljavalitu, kel juba homme pidin
ma tundeist rääkima, ja sellest, mis mul plaanis!
Ma peagi võtan piksehelkse mõõga . . .

FERDINAND: Ka sina, Rudolf! Mu lõpp on käes! Ma lahkun petetult . . . *(upitab end veel kord istukile)* . . . kuid siiski uh-kelt! . . . *(Prantsatab selili, jääb liikumatult lebama.)*

RUDOLF (*kõige erinevamate tunnete seguga*): Ta... tal on vist tõesti halb... Peaks midagi talle... aga mul pole kodus mitte kui midagi. Peaks arsti helistama... (*Kuulab Ferdinandi südant.*) Lööke pole kuuldagi...

ANNE-MAI: Aga sa kuulad ju paremalt poolt!

RUDOLF (*kuulab kartlikult vasemalt poolt*): Siinpool on veel vaiksem... Kohe mitte midagi ei kuule... Mis me nüüd teeme, Anne-Mai? Mina olen arstiteaduses täitsa võhik.

ANNE-MAI: Mina ka. Eriti elusate inimeste osas. Me hoidsime Leopoldiga end neist kõrvale. Surnutega on muidugi teine asi, nendega tunnen ma ennast kindlamalt.

RUDOLF: Ma olen kuulnud, et südame puhul aitab validool ja... ja vist sinepiplaaster. Ma lippan üle tee apteeki. Aga sina... jookse poodi ja helista arstile... Anne-Mai, me peame kiirustama! (*Mõlemad tormavadki välja.*)

FERDINAND (*ta on kogu aeg hinge kinni hoidnud*): Oehhhh! (*Ferdinand tõuseb. Ta ei tea, mida peale hakata.*) Kutsutakse arst — oleks vist kõige õigem jalga lasta... (*Ferdinandi otsiv pilk peatub kuld- ja hõbekujukestel. Otsemaid ajab ta neid paar tükki taskusse. Must keep on hea kattevari. Ta otsib, mida veel taskusse pista tasuks, ent teeb seda liialt kaua. Juba paugub välisuks, lähenevad Rudolfi sammud. Ferdinand võtab taas endise asendi lauakesel.*)

RUDOLFI HÄÄL: Pea vastu, Ferdinand! Ma sain pipraplaastrit, validooli ei olnud. (*Astub kartlikult Ferdinandi juurde, tõstab ta kätt. Käsi vajub jõuetult alla. Sama juhtub ka teise käega. Tumedalt.*) Hilja! Liiga hilja! (*Jääb jõuetult Ferdinandi kõrvale istuma. Kostavad Anne-Mai jooksusammud.*)

ANNE-MAI HÄÄL (*hingeldades*): Telefon annab valenumbreid! Ma helistasin täitsa õigesti, aga vastasid vangla ja hiljem... lihakombinaadi pirukatsehh... Ja siis läks telefon lõplikult rikki. Mis me nüüd teeme?

RUDOLF (*pärast pikemat pausi*): Teda ei saa enam keegi abistada... Tuleb välja, et meie oleme ta surmas süüdi... Küll kaudselt, aga ka kaudne süü on süü. Hirmus lugu.

ANNE-MAI: Hirmus tõesti, aga parem juba kaudne kui...

RUDOLF: Millele sa vihjad?

ANNE-MAI: Siin oli üks nuga... millega sa tekstiraamatut lahti tahtsid lõigata... (*Nähes Rudolfi õnnetut pilku, lisab hoopis teisel toonil.*) Aga oled sa kindel... Äkki näitleb? (*Läheb ja raputab Ferdinandi. Tulemusteta.*)

RUDOLF: Kuidas sa võid, Anne-Mai! See on muidugi kena, et sa siiani usud kadunu andesse, aga... Noh, katsu ise! (*Tõstab Ferdinandi käe, katsub absoluutselt valest kohast pulssi.*) Pulss puudub!

ANNE-MAI: Silmadest pidavat kah aru saama. (*Läheb tõstab Ferdinandi lau, vaatab uurivalt.*) Klaasistunud, totter... (*parandab kähku*)... see tähendab: ebatark. Kuule, aga kõige kindlam olevat peegliga proovida. Hingeõhku. (*Seinapeeglit vaadates.*) See on liiga suur. Ma lähen otsin köögist. (*Lahkub. Viivu pärast kostab hääl.*) Ma ei leia... Kas ehk tagatoas?

RUDOLF: Ma tulen kohe. Tagatoas vist kuskil jah... (*Lahkub samuti. Sellest piisab Ferdinandile täielikult. Kibekähku on ta püsti ja astub ukse poole. Tagatoast kostab otsimishääli, peeglit ei leita nähtavasti niipea. Ferdinandi näole ilmub lõbus irve, ta kargab seinanišši poole, haarab sealt oma vahakoopia ning asetab selle enda asemel lamama. Hommikuses poolhämus on nad tõesti tublisti sarnased. Ferdinand tõmbab nišile kattette ja kaob meie näidendist igavesti.*)

ANNE-MAI (*astub sisse, läheb peegliga hingeõhku proovima, puudutab seejuures kuju laupa, tõmbab käe ehmunult tagasi.*) Pole mõtetki... Ta on juba jahtunud. Ta laup on nagu vaha... (*Vaikselt.*) Rahu tema põrmule! (*Koos Rudolfiga, kes on samuti tuppa naasnud, vaatavad nad käsikäes vahakuju väga heldinult.*) Vaata, ta on lahkunult isegi nagu noorenenud.

RUDOLF: Ja õilistunud.

ANNE-MAI: Elus oli ta...

RUDOLF (*tasa*): Surnutest räägitakse ainult head või siis ei räägita neist üldse.

ANNE-MAI: Muidugi, Rudolf. (*Paus. Siis juba väheke rõõmsamalt.*) Ikkagi kerge surm, ja nüüd sa ei pea...

RUDOLF: Mida ma ei pea?

ANNE-MAI: Teda... ära koksama... Aga mis me nüüd Ferdinandiga peale hakkame?

RUDOLF: Tuleb teatada miilitsasse.

ANNE-MAI: Küll tuleb sellest alles keeruline ja segane lugu!

RUDOLF: Tal pole ju ühtki dokumenti!

ANNE-MAI: Isegi seda me ei tea, kust ta siia sai. Võib-olla vanglast. Võib-olla hullumajast. Võib-olla uitas ta juba aastaid niisamuti maailma mööda ringi. Pole aimugi. Ja kes meid usub, et tema üldse... tema on.

RUDOLF: Esmalt tuleks ta identifitseerida, või kuidas see sõna on... Sugulasi tal pole. Peame hakkama tuttavaid, vanu näitlejaid otsima.

ANNE-MAI: Selle ajaga võib ta... Jah, isegi suur näitleja võib selle ajaga... rikki minna ...

RUDOLF: Anne-Mai!... Jah, aga tõesti ma ei tea... *(Mürtsatades kukub seinalt Poolpüha Theophilus.)*

ANNE-MAI: Heureka! Aitäh sulle, Poolpüha Theophilus! *(Tõstab pildi hellalt toolile.)* Theophilus andis mulle hea idee!

RUDOLF: Jah?

ANNE-MAI: Poolpüha Theophilus balsameeriti. Ka maestro Ferdinandist teeme me kõigepealt ilusa väikese muumiakese. Vohh.

RUDOLF: Aga kes teeb?

ANNE-MAI: Loomulikult mina. Ja sina aitad. Ma olen seda sorti töid korduvalt pealt vaadanud ja kaasa aidanud. See on minu käes käkitegu! *(Uhkelt.)* Ma olen õndsa Leopoldi õpilane.

RUDOLF: Aga kas see on seadusega lubatud?

ANNE-MAI: Ma arvan, et surnust kena muumia tegemine on seaduse silmis palju kiiduväärsem tegu kui... *(otsib sõnu)* kui elusast inimesest, noh, selle tegemine, millest saab muumiaid teha... Ja muumia anname miilitsaile üle, balsameeritud Ferdinandile võib hiljem kas ilusad matused teha või... või ta koguni kõige selle siinse koluga Teatrimuuseumile kinkida.

RUDOLF: Ja sa ei karda?

ANNE-MAI: Mina? Mida? Surnud on mulle alati väga sümpaatsed olnud. Meil oli kodus paar väga šikki muumiat. Ma käisin neist korra nädalas tolmuimejaga üle ja tegin neile vahel kosmeetikat. Isegi Vesihark on surnuna täitsa talutav, küll sa näed!

RUDOLF: Sa oled imeline naine!

ANNE-MAI: Mina? Kuidas?

RUDOLF: Inimestest oskad sa muumiaid teha ja muu-

miatest... vaata või mind... midagi inimesetaolist... Sa oled... *(Ta puudutab kohmetult suud.)* Midagi on vist hammastega juhtunud...

ANNE-MAI: Tee suu lahti! *(Uurib Rudolfi suukoobast.)* Vaene kallis Rudolf! Nüüd on sul üleval kah see... kultuurimälestusmärk. Kolm tükki on puudu...

(Pimendus.)

Kui valgeneb, oleme tükiga tagasi proloogis, mis niisiis epiloogiks muutub. Lõpetava ja raamistava efekti saamiseks võiks kasutada näiteks vilkuvat valgust.

KURSANT: Ah et Nelli oli koer ja Erasmus kilpkonn? *(Muigab.)* Aga see siin... kas see on ka kilpkonn?

ANNE-MAI: Elus oli ta tõesti õige paksu nahaga...

KURSANT: Milline juhtumus! Ja ise veel naisterahvas! Noh, küll räägite kõik uurijatele. *(Kuulab korraks oma raadiotelefoni.)* Muide, nad teatavad, et sõidavad kohe välja.

ANNE-MAI: Öelge neile, et nad kiirustaksid — mul on tõesti kange nohu. Me abistame teid ja seltsimehi uurijaid, kuidas oskame. Mulle väga meeldivad teiesugused tublid õiguskaitsjad.

KURSANT *(heidab Anne-Maile vihkava pilgu. Jalutab kartlikult tuba mööda ringi)*: Vastik tuba, vastikud pildid!

ANNE-MAI *(üsna pahaselt)*: Kuidas te julgete! Need on kuulsad inimesed ja vanad portreed!

KURSANT: Kas teie kaasosalised või... ohvrid? Selle selgitame välja! See seal on eriti hirmuäratav.

ANNE-MAI: Häbi, noormees! See on minu mees! Õnnis Leopold.

KURSANT *(Rudolfile osutades)*: Ah et tema ei olegi?

ANNE-MAI *(häbelikult)*: Ee-eeii...

KURSANT *(taas Leopoldi põrnitsedes)*: Julm pilk, sünge nägu...

ANNE-MAI: Ta oli parima südamega inimene maailmas. Kui ta praegu siin oleks, siis te näeksite. Tema juba teaks, kuidas mind aidata... *(Mürtsatades kukub seinalt Leopoldi portree. Ta riivab seinanišši kardinapuud, mis samuti kukub. Nišš on loomulikult tühi.)*

RUDOLF: Vaata, Anne-Mai! Mida see siis tähendab?

ANNE-MAI: Teda ei ole jah... *(Astub jahmunult üle kardinapuu nišši, sealjuures unustamata maast hellalt*

tõsta Leopoldi portreed.) Teda ei ole, aga . . . siin on üks kiri . . . Vaata! (*Loeb.*)

RUDOLF (*loeb*): «Tunnen, et musiumm-tehaater jääb mulle liiate kitsaks. Mu anne nõuab elutehaatrit! Aidaa!» (*Peaaegu õrnalt.*) Nii armsasti vigadega kirjutatud! (*Loeb edasi.*) «Post kriptus I — Võtsin siit ligi mõned tillokesed kojod. Määlestuseks. Küll on kena kui inimeseloomal on eluajal oma musiumm! Post kriptus II — Ruts, Anne-Mai on muu seas (*pärast pausi häbelikult*) täitsa kobe mutt jah!»

(*Rudolf ja Anne-Mai lähevad kähku Vale-Ferdinando juurde. Ka Rudolfile ilmub naer näkku.*)

KURSANT: Ma ei saa midagi aru . . . Stopp! Ei, laipa ei tohi puutuda!

ANNE-MAI: Ega me laipa puutugi. Tule katsu ka, kui kerge kadunuke. (*Viivad kuju hellalt nišši tagasi, seavad endisse väärikasse poosi.*)

KURSANT: Mida see kõik peab tähendama? Ma ei saa enam mitte millestki aru . . . See on ju meie vana tuttav, ilma kindla elukohata mees. Peedi-Värdi! . . . Miks ta kuju siin on? Teda ennast nägin alles eile «Rohelises Konnas», tegi sõpradele välja . . . Ma . . . Ohh! . . . (*Mees on õige nutune. Anne-Mai läheb teda lohutama. Läheneva miilitsaauto sireen.*)

ANNE-MAI: Küll sa varsti kõigest aru saad, armas poisu! Sa kardad, et sul tuleb nüüd pahandusi. Ära muretse, me kaitseme sind kõigi nende kapralite ja kolonelide ees! Sa olid väga tubli! Kui siin tõesti mõni kurjategijate kamp oleks tegutsenud, siis kindlasti oleksid just sina nad paljastanud. Aga siin leidis aset hoopis süütu ja väga tundeline lugu. Sellest sa ei võigi aru saada, sa pole ju veel meie eas . . .

(*Eesriie hakkab sulguma.*)

KANTSOON

RUDOLF: Et ilusaim ja parim just
mu armsam on, tõejutt on see.

ANNE-MAI: Mul teha nähes sugenend
on teine värvgi palgele.

RUDOLF: Sest arm on mind ju vangitsend
ja vangla võti peos on tal.

ANNE-MAI: Ma tunnen lapsena end just,
kui armsam vaid on ligidal.

(*Eesriie.*)

FINITA LA COMMEDIA

1977

Toimetaja J. Ojamaa

Toimetuse aadress: 200001 Tallinn, Harju tn. 1. tel. 449-254; 440-782.

Trükkida antud 14. VIII 1978. Trükiarv 25 000. Kamski Paberivabriku trükipaber nr. 2, 84×108, 1/32. Trükipoognaid 1,75. Formaadile 60×90 kohaldatud trükipoognaid 2,94. Arvestuspoognaid 3,29. Tellimise nr. 2481. MB-05265. EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

Hind 10 kop.

На эстонском языке

Библиотека «Looминг» № 35 (1083) 1978

Издательство «Периодика»

Энн Ветемаа

ОПЯТЬ СВЯТАЯ СУЗАННА ИЛИ ШКОЛА ЛЮБЬВИ

Комедия в двух действиях с прологом и эпилогом